Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, [БУРЯ]АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... гараа | № 29 (16552) | 1984 оной февралиин 4, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

Ленинскэ парти партийнабэшэ хүнүүдтэй нягта холбоотой энэ һунгалтые угтажа байна. Энэ холбоон хадаа парти болон арадай эбдэршэгүй нэгэдэлэй, социалис обществын бата бэхи жагсаалай бодото бэелэл, Соведүүдэй ороной хүсэ шадалай ба хүгжэлтэ дэбжэлтын эшэ үндэһэн мүн болоно

(КПСС-эй ЦК-гай Хандалгаһаа).

[СОВ]ЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ХАНДАЛГА

[СОВЕ]Т СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ БҮХЫ ҺУНГАГШАДТА, ЭРХЭТЭДТЭ

...бэелүүлгэ бүгэдэ арадай хэрэг болонхой.

Колхозууд болон совхозуудай экономико бэхижэнэ, хүдөө нютагуудта гэр байрын ба соёлой-ажаһуудалай эрхэ байдал һайжарна. Урдахи табан жэлтэй жэшэбэл, жэлдээ дунда зэргээр хүдөө ажахын продукци гаргалгын хэмжээн ургаһан байна. Үнгэрһэн жэлдэ бүхы дээрээ саахарай свёкло, хартаабха горитой ехээр суглуулагдаа, ехэ тэжээл бэлэдхэгдээ, ороохо таряан хураагдаа. Һү, мал болон шубуу, үндэгэ худалдалга ехэ болоо.

Парти саашадаашье агропромышленна комплексые хүгжөөлгэдэ һуларшагүй анхаралаа табиха, тэрээндэ һомологдоһон мүнгэ зөөриин аша үрые дээшэлүүлхэ ябадал түйлаха, хүн зониие эдеэ хоолой һайн шанартай продуктнуудаар таһалгаряагүйгөөр хангахын тула хэрэгтэй бүхы юумэ хэхэ юм.

Манай экономикын амжалтанууд эли тодо байна. Гэхэтэй хамта арадай ажахын олохон участогуудта үшөөл шиидхэгдээгүй асуудалнууд болон дутуу дунданууд байһан зандаа. Тэдэниие усадхахын тула нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Үйлэдбэриин ашаг үрые горитойгоор дээшэлүүлхэ, арадай ажахые эршэ түгэсөөр хүгжөөлгын үндэһэ һуури дээрэ гаргалгые түргэдхэхэ ушартай. Ажахые эрхилэлгэ, түсэблэлгэ, экономикые хүтэлбэрилгын онол арганууд мүнөөнэй эрхэ байдалда гүйсэд дүүрэнээр харюусажа шаданагүй. Зарим түхэлэй эд бараанай шанар муу байһан зандаа, хаа хаанагүй арадай баялигта гамтайгаар ханданагүй, нилээд олон предприятинууд хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэнэгүй. Капитальна барилгын байдал үшөөл һанаһанда хүрэнэгүй.

Олоной аша туһа ажалай бүтээсэ үндэһөөрнь дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн доошолуулха, түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэриин халаанай коэффициентые дээшэлүүлхэ эрилтэ табина. Арадай ажахын бүхы шатануудта алмалта, арьбалалтын гурим шангадхалгые түрүүшын ээлжээнэй удха шанартай хэрэг гэжэ парти тоолоно. Ажалай гаргашые, түүхэй эдэй, материалнуудай, түлишын-элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые гаргашалгые хороолгодо шэглүүлэгдэнхэй тодорхой хэмжээнүүдые коллектив бүхэн абаха ёһотой. Социалис мүрысөөнэй аша нүлөө дээшэлүүлхэ ушартай. Тэрэниие нэн түрүүн шанарай талаар үрэ дүнгүүдые һайжаруулгада шэглүүлхэ, түрүү дүй дүршэл бүри зоримгойгоор нэбтэрүүлхэ, ажалай эмхидхэлэй бригадна гуримай ехэ арга боломжонуудые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ёһотой. Арадай ажахыда эрдэм болон техникын түйлалтануудые улам түргэнөөр нэбтэрүүлхэ гэээшэ шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн мүн болоно. Хэндэ эрхим һайн техникэ, эмхи гурим, жаяг журам бииб, тэрэл илалта түйлаха гэһэн В. И. Ленинэй үгэнүүд мүнөө илангаяа шухала удха шанартай болоно.

Түйлаһанаа батадхаха ба хүгжөөхэ, зарим участогуудта тохёолдоһон гээгдэлээ хүсэлдүүлхэ байгша оной болон бүхыдөө арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай мүрысөө дэлгэрүүлхэ гэһэн уряатайгаар Советскэ Союзай ажалшадта КПСС-эй Центральна Комитет хандана. Мүнөө, уласхоорондын байдалай эрид шанга түгшүүрилтэй болоһон эрхэ байдалда, гүрэнэй түсэбүүдые заатагүй дүүргэхэ гээшэ гансашье уялга бэшэ, харин совет хүн бүхэнэй, ажалша коллектив бүхэнэй патриотическа үүргэ мүн.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхэдөө, Таанад, нүхэдүүд, манай арадай ажахын саашанхи хүгжэлтын түлөө, ороной экономическа болон оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлхын түлөө дуугаа үгэхэ байнат.

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Партиин хэһэн бүхы юумэн хүнэй аша туһада, **совет хүнүүдэй ажабайдалай материальна ба оюун ухаанай хэмжээе** дээшэлүүлхын тулада хэгдэдэг гээшэ. Табан жэл соо хүнүүдэй бодото олзо доход 13 процентээр ургаа. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин хүлһэн 160-һаа 182 түхэриг хүрэтэр, харин колхознигуудай ажалай түлбэри 109,5 түхэригһөө 138 түхэриг хүрэтэр дээшэлһэн байна. 50 миллион шахуу хүн шэнэ гэрнүүдтэ орожо, толлоо. Тиихэдээ гэр байрын түлбэридэ ба коммунальна хангалгада гаргадаг гаргаша хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай гэр бүлын бюджедэй 3 процентһээ дээшэ болодоггүй. Мүнөө жэлдэ национальна олзо доходой бүхы ургалта арадай һуудал байдалай хэмжээе дээшэлүүлгэдэ зорюулагдаха байна.

Хэрэглэмжын ниитын фонднууд саг үргэлжэ дээшэлнэ. Хүн бүхэндэ хараадуулхада, эдэ фонднуудһаа жэл бүри түлэгдэдэг түлбэринүүд болон хүнгэлэлтэнүүд 404-һөө 495 түхэриг хүрэтэр ургаһан байна. Наһатай хүнүүдтэ, инвалидуудта, тэжээгшээ алдаһан бүлэнүүдтэ үгтэдэг пенсиин эгээн бага хэмжээн дээшэлүүлэгдэһэн, үхибүүдтэй гэр бүлэнэртэ үзүүлэгдэдэг туһаламжа ехэдхэгдэһэн, юрэнхы эрдэмэй интернат һургуулинуудта ба хүүгэдэй байшангуудта хүмүүжэмэлнүүдые байлгаха эрхэ байдал һайжаруулагдаһан байна. Һургуулинуудай һурагшадта түлбэригүйгөөр учебнигууд үгтэнэ.

Хүн зониие хэрэгтэй эд бараагаар хангаха, тэдэнэй ассортиментые үргэдхэхэ ба шанарые һайжаруулха гээшэ тон шухала хэрэг гэжэ парти тоолодог. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые ба хүн зондо туһаламжа үзүүлхэ гуримые хүгжөөхэ комплексно программа зохёон табигдана. Медицинскэ туһаламжа һайжаруулагдана, ороной хүн бүхэнэй бэеын элүүрые жэл бүхэндэ шалгаха хүдэлмэридэ бэлэдхэл эхилээ. Социальна асуудалнуудые шиидхэхэдээ, байрын гэрнүүдые, һургуулинууд болон һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудые, больницанууд ба соёлой-ажаһуудалай хэрэглэмжын бусад объектнүүдые бариха түсэбүүдые жэншэдгүй дүүргэлгэдэ парти ехэ анхаралаа хандуулна. Оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха ба байгаалиин баялигуудые бодомжотой зүбөөр хэрэглэхэ талаар үргэн ехэ хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ.

Социализмда ажалшадай ажабайдал тон шэнэ шэнжэ шанараараа шалгарна. Тэдэнэр гансал баян дэлгэр ажаһууна бэшэ. Ниитын таарамжатай байдал ба ажалаар хангагданги байлга, хамтын ёһоной үзэл бодол ба нүхэр ёһоной туһаламжа, арюун зүб ябадал, ороной эзэн байһан мэдэрэл хадаа ажалшадай ажабайдалай шэнэ шэнжэ шанар болоно. Манай орон дотор ажал хадаа хүнэй ниитын нэрэ хүндын гол хэмжүүр болодог. Обществын аша туһада ушар ёһо мэдэнгеэр, үнэн сэхээр, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллаха гээшэ арадай һуудал байдалай эшэ үндэһэн мүн.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхэдөө, совет хүнүүд ажалшан бүхэнэй, гэр бүлэ бүхэнэй һуудал байдалай хэмжээе улам һайжаруулхын түлөө дуугаа үгэхэ байна.

Нүхэд һунгагшад!

Урдахи һунгалтаһаа хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ **гэгээрэл, эрдэм ухаан ба соёл** хүгжөөхын тула ехэ юумэн хэгдээ. Бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда оролго түгэсхэгдөө. Ажал хэжэ һургалгые үндэһөөрнь һайжаруулгада, залуушуулай мэргэжэлээ шэлэлгэдэ, һуралсалай ба хүмүүжүүлгын шанарые һайжаруулгада юрэнхы эрдэмэй болон мэргэжэлэй һургуулиие шэнэдхэн хубилгалга туһа нэмэри болохо байна.

СССР эрдэм ухаанай олохон һалбаринуудаар дэлхэй дээрэ түрүү һуури эзэлдэг юм. Үйлэдбэритэй эрдэм ухаанай холбоое бэхижүүлхын, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хангадаг промышленностиин һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөхын тула хэмжээнүүд абтана. Зэмбуулинай дайдые амгалан зорилгоор ашаглаха талаар шэнэ **амжалтанууд** түйлагдаа.

Экономическа, социально-политическэ болон суртал бодолой-хүмүүжүүлгын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ниитын эрдэм ухаанай үүргэ дээшэлнэ.

Ажабайдалые үнэн зүбөөр харуулдаг, манай уг зорилгонуудые баталдаг литература болон искусствын шэнэ горитой зохёолнууд бүтээгдээ. Парти уран бэлигтэниие гамтайгаар хүмүүжүүлдэг, уран бэлигтэнэй зохёохы бэдэрэлгэнүүдтэ хүндэтэйгөөр хандадаг, соел болбосоролые баяжуулдаг бүхы юумые дэмжэдэг юм. Литература болон искусствын суртал түгэс удха тухай анхарха зуураа, арадай аша туһада алба хэхээр тэрэнэй хүгжэлтые КПСС залан хүтэлхэ байна.

Ажалшадай эдэбхи үүсхэлые дээшэлүүлгэдэ үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэри тон ехэ үүргэ дүүргэдэг. Хүнүүдэй партиин политикые гүнзэгыгөөр ойлгодог, тэрэниие амин шухала хэрэг гэжэ тоолодог байхада, манай дабшалтын эршэ дэлисэ дээшэлдэ гэжэ совет обществын бүхы дүй дүршэл харуулна. Тиимэһээл шэнэ хүниие бүридхэн хүмүүжүүлхэ гээшэ гансал шухала зорилго бэшэ, мүн коммунис байгуулалтын дамжаггүй эрхэ нүхэсэл болоно.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхэдөө, Таанад, нүхэдүүд, оронойнгоо оюун ухаанай байдалай һалбаран хүгжэхын түлөө, совет хүниие дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхын тула бүри тааруу зохид эрхэ байдал байгуулхын түлөө дуугаа үгэхэ байнат.

Нүхэд һунгагшад!

Совет обществын политическэ байгуулалтые нарижуулан һайжаруулха, бүгэдэ арадай гүрэниие бэхижүүлхэ асуудалнууд КПСС-эй гол анхаралда байгаа, байһан зандаашье. Хүдэлмэришэдэй, таряашадай, интеллигенциин эбдэршэгүй холбоон бэхижэнэ, тиихэдээ хүдэлмэришэн ангиин түрүү үүргэнь сахигдан шангадана. Ангинууд болон социальна бүлэгүүд улам дүтэ болоно, ангигүй общество байгуулха хэрэг бэелүүлэгдэнэ.

Хүгжэлтэ түгэс социализмда хүгжэнги демократи бэелүүлэгдэнэ. Бүхы эрхэтэдэй, эрэшүүл болон эхэнэрнүүдэй, расанууд ба үндэһэ яһатанай адли тэгшэ эрхэ, ажаллаха, амарха, һураха, гэр байратай байха, аргалуулха хүн бүхэнэй эрхэ, социально-экономическа, политическэ ба хубиин бусад эрхэ сүлөөнүүд — эдэ бүгэдэ хадаа СССР-эй Конституцяар, социалис байгуулалтаар лаб хангагдаһан манай ажабайдалай бодото байдал болоно.

Харин буржуазна общество, тэрэнэй худал хуурмаг демократиие номногшод, «хүнэй эрхэнүүдые» убайгүйгөөр аршалан хамгаалагшад социализмын эдэ ехэ түйлалтануудта юу зүрюулэн табиха шадалтай гээшэб? Баяшуулай засаг түрэ ба монополинуудай һүр хүсэн, социальна ба национальна дарлалта, экономическа кризисүүд ба саг үргэлжын хүдэлмэригүйдэлгэ, хуби заяагүй хүнүүдэй сэдьхэл бодолой сүхэрэлгэ—эдэл даа «сүлөөтэ» гэдэг обществын бодото байдал, заатагүй хосорон һалаха капитализмын дутуу дунданууд.

Социалис демократиие нарижуулан һайжаруулха гээшэ КПСС-эй хубилашагүй хараа шугам болоно. Гүрэнэй ба ниитын байдалай шухала асуудалнуудаар шиидхэбэринүүдые зохёон найруулгада үргэн олониитые хабаадуулгада, олондо мэдээжэ болголгые үргэдхэлгэдэ, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлгые хүгжөөлгэдэ, арадай хиналтые шангадхалгада, профсоюзай, комсомолой болон ниитын бусад эмхинүүдэй эдэбхи үүсхэлые дээшэлүүлгэдэ парти ехэ анхарал хандуулна. Ажалшадай эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ талаар ажалша коллективүүд тухай хуули шэнэ арга боломжонуудые нээнэ.

Манай социалис ажабайдалай гол шэнжэ шанар болохо совет демократи журам эбдэхэ, ниитэдэ харша, хуули эбдэхэ ябадалнуудтай эбсэшэгүй. Арад зоной гүйсэд дэмжэлгэтэйгээр журам шангадхалгада, эмхи гурим бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан хараа шугам парти хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ. Мүнгэ олохо зорилгоор хонжоо наймаа хэдэг ба эдилгэ абалгатай, социалис зөөри үбэршэлгэтэй, социалис хамтын ажаһуудалай ёһо гуримуудта харша бүхы ябадалнуудтай үсэд шанга тэмсэл хэгдэнэ. Энэ тэмсэлдэ үргэн ниитэ ажалшад эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсана.

Арадай депутадуудай Соведүүд арадай засагай гол хүсэн, СССР-эй политическэ үндэһэ һуури болоно. Ажахын болон соёл гэгээрэлэй байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ тэдэнэй үүргэ хэлбэришэгүйгөөр дээшэлнэ, хүн зонтой депутадуудай харилсаа холбоон бэхижүүлэгдэнэ. Соведүүдэй зохёохы хүдэлмэриин эдэбхиие улам саашадань хүгжөөхын тулада арадай һунгамалнуудай харюусалга болон хүндые дээшэлүүлгэдэ парти өөрынгөө уялгые мэдэрэн ойлгоно.

Гүрэнэй ба обществын хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые үргэнөөр хабаадуулгада, эрхэтэн бүхэнэй өөрынгөө эрхэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхын, эрхэтэнэй уялгануудые жэшээтэ һайнаар гүйсэдхэхын тулада парти саашадаашье онсо анхарал хандуулжа байха.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхэ уряатайгаар Центральна Комитет хүдэлмэришэн ангида, колхозно таряашадта, совет интеллигенцидэ хандана. Тиигэхэдээ Таанад, хүндэтэ нүхэдүүд, совет обществын — социальна талаар адли тэгшэ бодото арадай засагай обществын нэгэдэл болон жагсаалай саашадаа улам бэхижэхын түлөө дуугаа үгэхэ болонот.

Советскэ Союзай эрхэтэд!

Коммунис парти ленинскэ национальна политикые шууд сэхээр бэелүүлнэ. Тэрэнэй үрэ дүнгүүдээр бидэнэр омогорхон баясаха дүүрэн эрхэтэйбди. Ороноймнай олонационально бүридэл дэлхэйн түүхэдэ анха түрүүшынхиеэ үгытэй ядуу байдалһаа мултаран гаража, хүсэ шадалаа арьбадхаха ба хүгжэн һалбаралгын эшэ үндэһэн болонхой. Үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада арадай ажахын нэгэдхэгдэмэл комплексын бүридэлдэ союзна бүхы республикануудай экономическа хүсэ шадал бүри ехээр хүгжөөгдэн бэхижүүлэгдээ. Совет интернациональна соёл гэгээрэл хүгжэн һалбаралгын шэнэ үнгэнүүдээр толорно. СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе һайндэрлэлгэ манай арадуудай хани нүхэсэлэй, эбдэршэгүй аха дүү харилсаануудай толотомо гэршэ болоо.

Оронойнгоо нацинууд болон үндэһэ яһатаниие саашадань бүхы талаар хүгжөөлгэ хангаха, тэдэниие бэе бэедэнь улам дүтэ болгохо хараа шугам хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ зорилго партимнай урдаа табина. Партийна ба гүрэнэй органуудта бүхы нацинуудай ажалшадай түлөөлэлгэ тушаа КПСС саг үргэлжын анхарал хандуулжа, хүдэлмэришэн ангиин национальна стрядуудай ургалтада туһалха, хэлэнэй, соёл болбосоролой ба ажаһуудалай талаар эрхэтэдэй өөрсэ онсо эрилтэнүүдые хараада абаха, патриотическа ба интернациональна хүмүүжүүлгые шэнэдхэн һайжаруулха байна.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхэдөө, Таанад, нүхэдүүд, аха дүү арадуудай агууехэ ба эбдэршэгүй хани нүхэсэлэй түлөө, манай Эсэгэ орон—Совет Социалис Республиканuудай Союзай шэнэ дэбжэлын түлөө дуугаа үгэхэ болонот.

Бүхы ангинуудай ба социальна бүлэгүүдэй, совет бүхы үеын хүнүүдэй шэн зоригто ажалаар, ухаан бодол ба хүсэлэл оролдолгоор хүсэн түгэс социализмын общество байгуулагданхай.

Революциин, дайнай ба ажалай хүндэтэ ветеранууд!

Ленинэй партиин хүтэлбэри доро таанад совет засагые байгуулаад, аршалан хамгаалаад, социализмын үндэһэ һуури табиһан байнат. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ таанадай үетэн Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалые аршалан хамгаалаа, агууехэ илалта түйлаа. Энэ дайнай 40 жэлэй ой ерэхэ жэлдэ тэмдэглэгдэхэеэ байна. Таанад дайнда һандаргагдаһан арадайнгаа ажахые һэргээн бодхоогоод, шэнэ городууд болон заводуудые барьяат. Хүндэтэ нүхэдүүд, хэмжээлэгдэшэгүй баатаршалгын түлөө, үндэр ехэ эрмэлзэлэй ба оюун бодолой хүсэнэй түлөө таанадта гүн гүнзэгы баяр баясхалан хүргэгдэнэ.

Ветеранууд тухай, оронойнгоо ажабайдалда тэдэнэй эдэбхи ехэтэйгээр хабаадахын тулада таатай зохид эрхэ байдал хангаха тухай, залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ тэдэниие хабаадуулгада парти саашадаашье анхарал хандуулжа байха.

Комсомолшууд, хүбүүд болон басагадууд!

Таанад — аха үетэнэйнгөө алдар суута ёһо заншалнуудые уг залгамжалуулан абагшад ба үргэлжэлүүлэгшэд болонот. Коммунистнууд, бүхы араднай таанадай ажалай эдэбхи үүсхэлые, эрдэм наукын үндэһэ һууринуудые шудалалгада таанадай үсэд шанга оролдосые, патриотическа ба интернациональна уялгаяа дүүргэлгэдэ таанадай баатаршалгые үндэрөөр сэгнэнэ. Парти залуушуулда харюусалга ехэтэй зорилгонуудые хододоо найдаха, ургажа ябаһан залуу үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ ленинскэ комсомолой үүргые дээшэлүүлхэ байна.

Олон миллион залуу хүбүүд, басагад һунгалтада түрүүшынхиеэ хабаадахань. КПСС-эй Центральна Комитет эдэбхи ехэтэй политическэ ажабайдалда хабаадажа эхилһэнтэйнь дашарамдуулан, залуу һунгагшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, СССР-эй эрхэтэнэй үндэр нэрэ зэргые нэрэтэй түрэтэйгөөр абажа ябаха байһандань бата найдамтайгаар этигэжэ байһанаа мэдүүлнэ.

Хүндэтэ эхэнэрнүүд!

Арадай ажахыда, гүрэнэй ба ниитын ажал ябуулгада таанадай шэн зоригто ажалаар Эхэ оромнай омогорхон, таанадай эхын баатаршалгые алдар сууда гаргана. Совет эхэнэрнүүдэй ажалай ба ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулга, эхэнүүд болон үхибүүдэй ажаһуудалые аршалан хамгаалга, гэр бүлые бэхижүүлгэ — эдэ бүгэдэ партиин болон гүрэнэй социальна политикада шухала һуури эзэлнэ.

Шэнэ общество байгуулагшадай түрүү зэргэдэ совет эхэнэрнүүдэй ходоодоо ябажа, манай Эхэ ороной нэрэ түрэдэ хүрэмэ хүбүүд, басагадые хүмүүжүүлхэ байһандань ямаршье һэжэг түрэнэгүй.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй түлөө дуугаа үгэжэ, Соведүүдэй ороной хүсэ шадал ба алдар солые арьбадхалгада үндэр мэдэрэл, эрид шиидэнги байһанаа харуулхые КПСС-эй Центральна Комитет ветерануудые, залуушуулые, эхэнэрнүүдые уряална.

Эсэгэ оронноймнай эрхэтэд!

Совет хүнүүдтэ амгалан ажабайдал ба ажал хангахын, бүгэдэ ниитын эб найрамдал ба арадуудай аюулгүй байдал бэхижүүлхын тулада парти ба Совет гүрэн хэрэгтэй бүхы юумэ хүү хэнэ.

Социальна хүгжэлтын дабшалтада һаад тохёолдуулхые эрмэлзэжэ байһан империалис хүсэнүүдэй гэмээр мүнөө уласхоорондын байдал горитойгоор мууданхай. Бүхы дэлхэйе эзэмдэн зонхилологодо тэгүүлжэ байһан США-гай засагай хүтэлбэри баригшад буу зэбсэг үзэгдөөгүй ехээр бүтээн гаргана, хүн зониие алаха, хюдаха ябадалые гүрэнэй тусхай политика болгоно, буу зэбсэгэй хүсөөр бэеэ даанхай гүрэнүүдтэ баалалта хэхэ һэдэлгэ гаргана. Вашингтоной захиргаан Советскэ Союзтай харилсаагаа зорюута муудхаажа, социалис оронуудта эсэргүү эгээл муухай харата ябуулганууды хэнэ, Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха ба хороохо талаар хөөрэлдөөе таһалдуулһан байна. Манай гүрэнэй хилэдэ дүтэ «першингнүүд» болон далита ракетэнүүдые тараан тодхолго хадаа СССР-эй ба социалис бүхы хани нүхэсэлэй аюулгүй байдалда сэхэ шэглүүлэгдэһэн ээрхэг түримхэй ябуулга, эб найрамдалай хэрэгтэ айхабтар харша алхам болоно.

Нүхэр Ю. В. Андроповой 1983 оной сентябриин 28-най болон ноябриин 24-нэй Мэдүүлгэнүүд болон «Правда» газетын асуудалнуудта харюунууд дотор уласхоорондын байдалай мүнөө үедэ шахардуу шанга болоһоной шалтагаануудта гүнзэгы, эли тодо сэгнэлтэ үгтэһэн, манай партиин гадаадын политикын хэлбэришэгүй шэглэл батадхагдаһан, совет хүнүүдэй эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ үнэн сэхэ, Вашингтоной социализмда эсэргүү соносхоһон «хэрээһэтэ добтолгодо» харюугай хатуу сохилто үгэхөөр эрид шиидэнги байһамнай элирхэйлэгдээ һэн. СССР-эй болон Варшавска Договороор тэрэнэй союзнигуудай абаһан харюугай хэмжээнүүдые манай арад зон, социалис хани нэгэдэлэй оронуудай ажалшад, хилын саадахи эб найрамдалда, эрхэ сүлөөдэ дуратай хүнүүд нэгэн һаналтайгаар дэмжэнэ.

Сэрэгэй-политическэ оршон байдалай хэды орёо байбашье, тэрэниие дабашагүй гэжэ ойлгожо болохогүй. Совет арадай тэсэбэринь мэдээжэ. СССР-эй, тэрэнэй нүхэдүүдэй болон союзнигуудай аша туһые аршалан хамгаалха хүсэ шадал бидэндэ бии гээшэ. Оронойнгоо өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхын, социализмын түйлалтануудые хамгаалха зэбсэгтэ хүсэнүүдээ шухала хэрэгтэй бүхы юумээр хангахын түлөө КПСС-эй ЦК болон Совет правительство саашадаашье анхарал оролдолгоо гаргаха байха.

Совет Армиин болон Далайн-Сэрэгэй Флодой сэрэгшэд!

Дайшалхы шадабаряа, эрдэм мэдэсээ эсэшэгүйгөөр нарижуулхыетнай, хүсэтэ зэбсэгүүдээ, мүнөө үеын техникые эрид зоримгойгоор шудалхыетнай парти болон араднай уряална. Эхэ оронойнгоо үмэнэ нангин уялгаяа нэрэтэй хүндэтэйгөөр бэелүүлхээр хододоо бэлэн байгты!

Эб найрамдал аршалан хамгаалха, ядерна дайнай һандаралгые зайсуулха гээшэ мүнөө үе сагай гол зорилго мүн. Энэ зорилгые бэелүүлхын түлөө Советскэ Союз бүмбэрсэг дэлхэйн эб найрамдалай бүхы хүсэнүүдтэй сугтаа тэмсэнэ. Социалис оронуудай хани нэгэдэлые бэхижүүлхын түлөө, тэрэнэй эб найрамдалай болон социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ найдамтай тулгуури болохынь түлөө СССР бүхы арга шадалаараа тэмсэнэ. Ямаршье бүлэглэлдэ хабаадагагүй оронууд дайн сэрэгэй аюулда эсэргүү тэмсэлээ шангадхана. Уласхоорондын политикын элитэ хүсэн болоһон олониитын дайнда эсэргүү хүдэлөөн үзэгдөөгүй ехэ дэлисэтэй болонхой.

Мүнөөдэрэйшье эрид шанга оршон байдалда съезднүүд дээрээ баталан абаһан эб найрамдалай программануудһаа КПСС түнхэрихэгүй. Баруунше, зүүншье зүгтэхи нэгэшье ороной аюулгүй байдалда Советскэ Союз занадаггүй гээд СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол дотор үшөө дахин батадхагдаа. Бүхы оронуудтай амгалан тайбан байдалда, ондо ондоо социально-политическэ байгуулалтатай гүрэнүүдтэй эб найрамдалай гурим сахижа, оршон байхые тэрэ хүсэдэг юм. Совет арадай гүнзэгы хүсэл эрмэлзэлые тодорхойлон, дайн сэрэгэй аюулые зайсуулхын түлөө, хүн түрэлтэнэй мүнөө сагай болон ерээдүйн үенүүдэй аша туһада эб найрамдал сахин хамгаалхын түлөө парти болон правительство бүхы юумэ хэхээр шиидэнги.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхэдөө, Таанад, нүхэдүүд, бата бэхи эб найрамдал бүгэдэ ниитын аюулгүйе хангаха, гүрэнүүдэй хоорондохи хани харилсаае улам гүнзэгырүүлхэ, арадуудай бэеэ даангя байдалтай байха эрхые, социальна дэбжэлтые сахин хамгаалха зорилготой ленинскэ гадаадын политикын түлөө дуугаа үгэхэ байнат.

Нүхэдүүд!

Совет хүнүүд манай ороной бүхы түйлалтануудые обществын хүтэлбэрилхы хүсэн —Советскэ Союзай Коммунис партиин үрэ түгэс ажал ябуулгатай холбодог. 80 жэлэй туршада революционер-марксистнуудай багахан эмхи мүнөө тэрэ 18 миллион гаран коммунистнуудтай асари ехэ хүсэтэй парти болон хүгжөө.

Марксистско-ленинскэ һургаалые хүтэлбэри болгон, тэрэниие саашадань хүгжөөн, КПСС ороной дотоодын политикые, тэрэнэй гадаадын политикын шэглэлые тодорхойлдог. Ороной хуби заяанда өөрынгөө түүхэтэ үүргые, харюусалгые гүнзэгыгөөр мэдэрэн, социальна хубилалтануудта бүри ехэ ашаг үрэтэйгөөр нүлөөлхын түлөө оролдоно, обществые партийна талаар хүтэлбэрилхэ онол аргануудаа мүнөө үе сагай эрилтэнүүдтэ ба шэнэ зорилгонуудта зохилдуулан нарижуулна.

Өөрынгөө бүхы ажал ябуулгаар парти ленинскэ ёһо гурим—научна, зохёохы үндэр эмхидхэл хангаха, олониитые зохёон байгуулгын зорилгонуудта элсүүлхэ шэнэ онол аргануудые хэрэглэхэ гурим батадхажа, ажал хэрэгтээ ёһо тэдыгээр, бүдүүлигээр хандаха ябадалтай тэмсэнэ. КПСС коммунистнуудай үмэнэ табигдаһан эрилтэнүүдээ улам дээшэлүүлжэ, тэдэниие коммунис үндэр зорилгонуудаймнай бэелүүлэгдэхын түлөө ами бэеэ хайрлангүй тэмсэдэг байхаар, хаанашье, ямаршье хэрэгтэ хүтэлбэрилхы үүргэеэ нэрэтэй хүндэтэйгөөр дүүргэхынь түлөө анхарал оролдолго гаргана.

Манай парти ушар байдалые, бии болоһон асуудалнуудые сэхээр, бодото дээрэнь сэгнэжэ, тэдэниие яажа һайнаар шиидхэхэб гэжэ зүбшэдэг. Иимэ гурим мүнөөшье һунгалтын кампанида баримталагдана. Социально-экономическа, политическэ, ухаан бодолой хүгжэлтын асуудалнууд, гүрэнэй ба ажахын эмхинүүдэй ажал ябуулга үргэнөөр, бүхы талаһаань шэнжэлэгдэнэ, һунгагдаха нүхэдтэ захилнууд үгтэнэ. Бүхы дурадхал, ажаглалтанууд партиин, арадай депутадуудай Соведүүдэй саашанхи ажал ябуулгада анхаралтайгаар шэнжэлэгдэхэ, бэелүүлэгдэхэ байха.

Ажалшан арадай аша туһаһаа үнэтэй юумэн КПСС-тэ үгы. Тэрээндэ алба хэхэ, совет хүнүүдэй ажана байдал, аза жаргал тухай анхарал оролдолгые өөрынгөө ажал ябуулгын удха гэжэ партимнай тоолодог. Советскэ Союзай Коммунис парти Ленинэй замаар, Агууехэ Октябриин замаар, олониитын этигэл найдалда, дэмжэлгэдэ түшэглэн, арад зоноо ударидан дабшана.

Хүндэтэ һунгагшад! Советскэ Союзай эрхэтэд! Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө дуугаа үгэхыетнай КПСС-эй Центральна Комитет уряална. Нэгэн һаналтайгаар дуугаа үгэхэдөө, таанад коммунис байгуулгын, эб найрамдалай түлөө партиин залан сэхэ шэглэлдэ үнэн сэхэ байһанаа үшөө дахин гэршэлхэт.

Һунгалтада бултадаа хабаадая!

Манай алдарта Эхэ орон— Совет Социалис Республикануудай Союз мандаха болтогой!

Совет засаг—арадай засаг мандаха болтогой!

Соведүүдэй ороной ажалшадта алдар соло!

Ленинэй туг доро, Коммунис партиин хүтэлбэри доро коммунизм байгуулгын шэнэ илалтанууд тээшэ, урагшаа!

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ХҮСЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛЫНЬ БАДАРУУЛНА

Манай Эгэтэ нютагай бүхы хүн зон КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй документнүүдые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Ю. В. Андроповой үгэ доторхи зүбшэл, заабаринуудые ехэ урма баяртайгаар угтан абажа, үдэр бүриингөө хүдэлмэриин хараа шэглэл болгонхой.

Совхозой партийна организациин агитаторнууд эдэ гүн гүнзэгы удхатай материалнуудые үргэн ниитэ зоной дунда, тэрэ тоодо малшадай, механизаторнуудай дунда һайнаар ойлгуулжэ, хүсэл эрмэлзэлыень бадаруулан, ажалай шэнэ амжалтада зоригжуулхын тула эдэбхитэйгээр хүдэлнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада бэлдэлгэтэй дашарамдуулан, агитаторнуудай хүдэлмэри бүри эдэбхитэй болоо.

Партийна организациин агитаторнуудай бүлэг 12 хүнһөө бүридэнэ. Энэ бүлэг саг үргэлжэ, жэлэй дүрбэн сагта хүдэлдэг юм. Мүнөө тэдэнэй зургааниинь хүн зоной ажаһуудаг газарнуудаар ябажа, хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэдэг, һонирхоһон асуудалнуудтань харюусадаг байна. Нүгөө зургааниинь ажалшадай хүдэлмэриин газарнуудаар ябанад.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй тогтоол дотор иигэжэ заагдана: «СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ, тарялангай ургаса, мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй хүсэл оролдолгые саг үргэлжэ арьбадхаха. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар һомологдоһон мүнгэ зөөриие бүри үрэ түгэсөөр хэрэглэхэ».

Энээн тухай хэдэн хөөрэлдөө эмхидхэхэ зуураа манай агитаторнууд өөһэдынгөө совхозой ажал хэрэгүүд тухай хэлэһэн байна. Иимэ зүбшэн хэлсэлгэ ажалшадай урма зориг бадаруулна. Юуб гэхэдэ, совхознай гүрэндэ мяха худалдаха 1983 оной түсэб амжалтатайгаар бэелүүлээ. Энэ хадаа Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ манай малшадай болон совхозой бүхы ажалшадай яһала ехэ хубита болоно гэжэ һанагдана. Мүнөө малшан бүхэн, 1984 оной эхинһээ хойшо эршэмтэйгээр хүдэлнэ. Тиигэжэ үбэлжэлгын хүйтэн шэрүүн хаһые дабан гарахын тула хүсэ шадалаа зорюулна гэжэ хэлэхэ байнаб.

Манай совхоз район соогоо хамагһаа урид малайнгаа бүдүүн тэжээл — һолоомо, зеленко гэхэ мэтэ зүйлнүүдые хэршэжэ, малдаа үгэдэг болонхой. Энээнэй ашаар һогооборишье тэжээл хаягданагүй.

Агитаторнууд эдэ бүгэдэ хүдэлмэриин һайн талые тэмдэглэдэг, бүри үргэнөөр шэнэ онол арга хэрэглэхыень уряалдаг юм. Гэхэтэй хамта совхозой дирекциин, партийна организациин анхарал оролдолгые зондо ойлгуулна гээшэ.

Һунгалтын кампаниин эхилхэтэй хамта агитаторнуудай семинар-зүблөөн үнгэргэгдэһэн байна. Эндэ бидэнэр хүдэлмэриингөө дүй дүршэлые, зүбшэн хэлсэжэ, дутуу дундануудаа элирүүлээбди. Агитаторнууд тосхоноо арба-арбан айлаар хубаажа абаад, тэдэндээ ябажа, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулжа эхилэнхэй.

«Улаан- Туяа» совхозой түб һуурин Эгэтэ тосхондо агитпункт һайнаар хүдэлнэ. Эндэ залуу һунгагшадай булан эмхидхэгдэжэ, тэдэнэртэй саг үргэлжэ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулагдана. Тус агитпунктын хүдэлмэриин түсэб табигданхай. Тиихэдэ һунгагшадай список үлгэгдэнхэй. Хүн зоной анхармаар олон номууд, газетэ, журналнууд табигдаһан байна.

Агитаторнууд үзэл сурталай хүдэлмэриин бусад эдэбхитэдэй өөһэдынгөө хүдэлмэриие тааралдуулан, хүдэлнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ хэдэн лекци болон хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэбэ. Жэшээлхэдэ, «Знание» бүлгэмэй Эгэтын организациин правлениин түрүүлэгшэ Хорло Рыгзеновна Лубсанова соёлой байшанда «Манай орон доторхи һунгалтанууд — совет демократиин бодото гэршэ» гэһэн лекци уншаа. Агитпунктые даагша, ВЛКСМ-эй гэшүүн Цырен-Ханда Нимбуевна Раднаева малшадай дунда хөөрэлдөөнүүдые үнгэргөө. Һаяхан Гавриловка гэжэ һууринда түбхинэһэн малшадта ошожо, «Совет общество — бодото демократиин общество» гэһэн хөөрэлдөө эмхидхэбэ.

Агитаторнууд һунгагшадай буридхэлые тодоруулна, шалгана. Ямар нэгэн хубилалтын болоһон байбал, агитпунктын даагшада мэдээсэжэ, буридэлдэ абхуулна.

Һаяар партиин, ажалай, дайнай ветерануудтай уулзалгануудые эмхидхэхээр хараалнабди. Мүн үйлэдбэриин түрүүшүүл, арадай депутадуудай нютагай Соведэй депутадууд һунгагшадтай уулзажа, хэһэн, бүтээһэн ажал тухайгаа хөөрэжэ үгэхэ байна. Тэдэнэр КПСС-эй ЦК-гай июниин, декабриин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, СССР-эй Верховно Соведэй ээлжээтэ сесси дээрэ баталан абтаһан СССР-эй Экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар юу хэжэ, ямар амжалта түйлажа байһан тухайгаа элидхэхэ юм. Иимэ хөөрэлдөөнүүд һунгалтын үдэр болотор хэдэн дахин үнгэргэгдэхөөр хараалагдаа.

Мүнөө агитпункт дотор долоон хоног соогоо хоёр хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэнэ. Саашадаа «Совет ороной депутадууд», «Манай социальна политикын бодото түйлалтанууд», «Адли тэгшэ эрхэ иимэл байха ёһотой», «Арад зоной энхэ элүүрэй түлөө медицинэ алба хэнэ», «Гэр бүлэ бүхэнэй аша туһада» гэхэ мэтэ асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүд, лекци болон элидхэлнүүд үнгэргэгдэхэ.

Уран һайханай бүлгэмөөрхид СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада зорюулжа, ехэ концерт бэлдэжэ байнхай. Эндэ мүн лэ манай агитаторнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Уран һайханай-агитационно бригадын гэшүүд энэ намарһаа хойшо гүүртэ болон хонишодой үбэлжөөнүүдээр хэдэн дахин ябажа, наада табиһан байна.

Һунгагшадта СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудта кандидадууд тухай хөөрэжэ, тэдэнэрэй намтартай танилсуулжа, һунгалтын үдэр өөһэдынгөө дэбжүүлһэн кандидадуудай түлөө нэгэн һаналтайгаар, нэгэ хүн шэнгеэр дуугаа үгэхыень агитаторнууднай уряална. Жэшээлхэдэ, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидадаар Хориин районой Анаагай совхозой хонишон Дулма Жимбуевна Дондоковагай ажалайнь намтартай нютагайнгаа хүн зониие танилсуулаабди. СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй депутадта кандидадаар КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь Анатолий Михайлович Беляковые нэрлээ һэмди. Мүн СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидадаар РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Михаил Алексеевич Ясновые дэбжүүлээбди. Эдэ нүхэдэйнгөө ажалайнь намтар тухай хөөрэжэ үгэхэдэмнай, хүн зон ехэтэ һонирхоно, олон асуудалнуудые табина.

Эдэ үдэрнүүдтэ манай агитколлектив ойлгууламжын хүдэлмэриие улам эршэдхэжэ, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтые угтуулан, КПСС-эй ЦК-гай июниин, декабриин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхыень совхозойнгоо хүдэлмэришэдые уряална.

С. БАЯНДУЕВА,
Яруунын районой «Улаан-Туяа» совхозой партийна организациин агитколлективые даагша.

БҮТЭЭСЭЕЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛНЭ

Ленинэй орденто Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын завод дүшэн зургаан жэлэй саана түрүүшын локомотив заһабарилжа гаргаһан байна. Мүнөө үеын техникээр гүйсэд зэбсэгжэһэн тус завод республика дотороо эгээл томо предприятинуудай нэгэн юм. Заводой цехүүд соо локомотивууд хоёрдохи наһа абажа гаргана гэхэдэ болоно. ЛВРЗ ороной түмэр замай предприятинуудые запасной частьнуудаар хангадаг. Республика доторнай үргэнөөр дэмжэгдэһэн олон эдэбхи үүсхэлнүүд эндэһээ гараһан, гаражашье байдаг. Эндэ ажалай түрүү онол арганууд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Ажалаа бригадна, гуримаар эмхидхэһэн бригаданууд һүүлэй үедэ олошороо.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Локомотив хабсаргадаг цех соо. 2. Шэрдэлгын участогай ахамад мастер Е. Болдырева (зүүн гарһаа дүрбэдэхи) шэрдэгшэдэй бригадирнуудай дунда.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

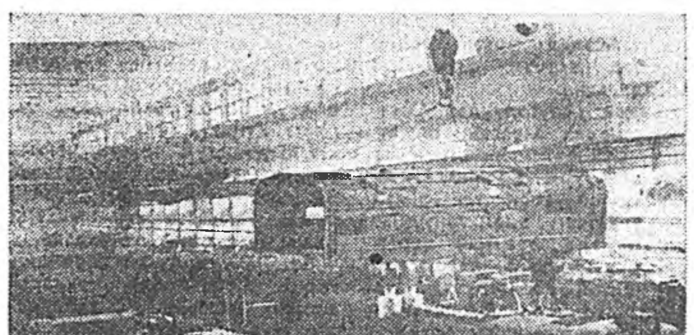

ҮҮСХЭЛЫНЬ ДЭМЖЭГДЭЭ

Манай цехэй коллектив үнгэрһэн жэлэйнгээ түсэбые 13 мянган метр бүдөөр үлүүлэн дүүргэһэн байна. Жэлэй түсэбтэ даабариие заатагүй дүүргэхын тула үсэд нэтэрүүгээр хүдэлжэ гараһан хүдэлмэришэднай мүнөөшье эршэсэ һуладханагүй. Үндэр бүтээсэтэ ажалай түлөө тэмсэлдэ залуушуулнай онсо шалгарна. Жэшээлхэдэ, залуу нэхэгшэ Татьяна Кондратьева арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэл хахадай даабариие байгша оной мартын 4-дэ болохо һунгалтын үдэр болотор дүүргэе гэһэн үүсхэл гаргажа, суг хүдэлжэ байһан нүхэдөө мүрысөөндэ уриба. Татьянын үүсхэлые Галя Лищева, Роза Солонова болон бусад һайхашаажа, гансата дэмжээ.

Тиихэдэ Леонид Хромыхай хүтэлбэрилдэг бригада эрхимээр ажаллажа байна гэхэ гү, али үдэрэй 3 мянган килограмм нооһон утаһа орёоно. Мүн, Ульяна Костроминагай бригада тэдэнһээ дутахагүйе оролдоно. Тэдэнэр сүүдхын туршада бүтээгдэдэг продукциин хэмжээнэй нөөсэтэй боложо амжаба. Иигэжэ коллективэймнай залуушуул эршэтэ ажалай манлайда ябана.

А. ВИЛЬДЯИКИН,
Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай нэхэлтын үйлэдбэриин начальник.

ЭХИНҺЭЭ ЭРШЭТЭЙГЭЭР

Буряадай модо болбосоруулгын мебельнэ комбинадай коллектив байгша оной түрүүшын үдэрнүүдһээ эршэтэйгээр хүдэлжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, январь һарада товарна продукци гаргаха түсэбөө 103 процент дүүргээ. Тиигэжэ түсэбһөө гадуур 36 мянган түхэриггэй продукци үйлэдбэрилһэн байна. Мебель үйлэдбэрилхэ, хюрөөдэмэл материал, хайрсагуудые гаргаха түсэбтэ даабаринуудаа 100 процент, модо хэмжүүрлэн тайраха түсэбөө 105 процентээр дүүргэһэн юм.

Нэгэдэхи, хоёрдохи мебельнэ цехүүдэй, доодо складай коллективүүд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Түрэл предприятиингаа амжалтада Н. К. Морозовой, Л. И. Хановагай болон М. И. Филатовагай даадаг бригадануудай гэшүүд ехэхэн хубитаяа оруулжа шадаа.

Манай корр.

ТҮСЭБҮҮД БА ТҮЙЛАЛТАНУУД

АЛАС-ДУРНЫН МЕТАЛЛУРГИЧЕСКА БААЗА

Хори-гушан жэлэй саана Шэтын областиин ба Хабаровска хизаарай хоёр багахан завод Байгал нуурһаа зүүгээрхи металлай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые— жэлдээ нэгэ миллион тонноһоо ехэ бэшэ—хангадаг байгаа. Түмэр манай ороной баруун районуудһаа асарагдагша һэн.

Байгал-Амарай түмэр зам барилга дүүрэхэнь. Тиихэдэ мүнөөнэй байдал эрид хубилха. Зүүн Сибириин ба Алас-Дурнын үргэн ехэ дайда нойрһоо һэрихэ. Тэдэнэр шулуу нүүрһээр, түмэрэй рудагаар, хоморой ба үнгэтэ металлаар, газаар, элдэб янзын ашагта малтамалаар баян юм. Эндэ территориально-үйлэдбэриин хэдэн комплекс (ТПК) барихаар түсэблэгдэнэ. Байгаалиин баялигуудые гаргаша багатайгаар ашаглаха гэжэ хараалагдана. Түрүүшын ТПК Урда Яхадта баригдажа эхилэнхэй.

Алас-Дурнын экономическа райондо түмэрэй рудатай 20-ёод уурхай шэнжэлэгдэнхэй. Тэдэнэй дундаһаа Урда-Алданай ба Чаро-Токкинско районууд ехэ нөөсэтэй. Урда Алданай уурхай булюу һайн байдалтай юм. Юундэб гэхэдэ, Урда Яхадай шулуу нүүрһэнэй бассейнһээ холо бэшэ оршодог Нерюнгриин уурхайе ашаглажа эхилэнхэй.

Түмэрэй рудагай ба шулуу нүүрһэнэй бассейнүүдтэ дүтэ оршодог байһан тула Урда Яхад Алас-Дурнын түмэрэн үйлэдбэриин найдамтай түүхэй эдэй бааза боложо үгэнэ. Манай ороной хүндэ промышленностиин дүрбэдэхи түб эндэ урган бодохо.

Завод хаана барихаб гэһэн асуудалда мэргэжэлтэдэй дунда нэгэ һанамжа үгы. Алас-Дурнын ба Зүүн Сибириин хэдэн районууд тоологдодог байһанаа, мүнөө хоёр лэ район дурдагдана. Эдэнь Амарай областиин Свободный хото ба Урда Яхад болоно. Нэгэдэхинь дулаан, ашаглагдаһан газарта оршоно. Тиимэһээ барилгын гаргаша үнэгүй болохо юм. Урда Яхад хэтэдээ сэбдэг хүйтэн газарта оршодогынь хүн бүхэндэ мэдээжэ.

Һүүлшын жэлнүүдтэ ТПК-гай байгуулагдажа байхадань, Урда Яхадай вариант булюу болоно. Нишэ түмэр харгы ерээ. Үшөө хойшоо ошожо, түмэрэй рудагай шулуу нүүрһэнэй ба бусад уурхайнуудые холбохо. Нерюнгриин дулаанай электростанци (түрүүшынь агрегат 1983 оной декабрьда ашаглалгада тушаагдаа) районой найдамтай элшэ хүсэнэй бааза болохо юм. Гэр барилгын заводой тушаагдахадань жэл бүри 2 мянган тухай дулаан, болбосон түхэлтэй байра барижа шадаха. Нерюнгри гэжэ залуу хото түргэн бодожо байна. Хото шадарай һуурин тосхонууд баһал ехэ боложо, һайжаруулагдана. Тиимэһээ Урда Яхадта металлургическа предприятинуудые бариха аргатай.

Түмэрэй рудагай ба шулуу нүүрһэнэй уурхайнуудта дүтэ шэрэм, булад үйлэдбэрилгын завод барихыень мэргэжэлтэд дурадхана. БАМ-ай баруун ба зүүн участогуудта хабтагайлагдамал металлай заводуудые баряа һаань һайн байгаа. Ингэжэ Алас-Дурнын металлургическа комплексно заводууд жэл бүри 9 миллион тонно хүрэтэр булад хайлуулжа, түмэрөөр гансашье Алас-Дурные бэшэ, харин Сибириин бүхы районуудые хангахал.

Виктор ВЛАСОВ,
экономикын эрдэмэй кандидат, «Урда Яхадай ТПК» гэһэн тусхай зорилготой программын эрдэмтэ секретарь (АПН).

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

УРГАСЫН ТҮЛӨӨ МҮНӨӨНҺӨӨ ОРОЛДОХО

Үндэр ургасын үндэһэ һуури табихын түлөө сабшалан болон уһалагдадаг тарялан дээрэ саһа, мүльһэ тогтоохо арга боломжонууд Сэлэнгын районой алишье ажахынуудта бии гээшэ. Сэлэнгэ, Сүхэ, Хёлго, Химнэ гол мүрэнүүд болон зарим сөөрэм, нуурнууд дээрэ уһалууриин бүлүүр станцинуудые мүнөөнһөө табижа, тошо халяаха хүдэлмэриин хэр хэгдэжэ байһые шалган харабабди.

Районой ажахынуудта дүн хамта 60 гаран бүлүүр станци болон 50 шахуу уһа сасадаг түхеэрэлгэнүүд тоологдоно. Олонхиинь мүнөө хүдэлгэжэ эхилхэдэ болохо байгаа. «Эрдэм» колхозойхид һүүлэй жэлнүүдтэ бүлүүр станцинуудые бүтээсэтэйгээр ашагладаг болонхой. Тусхайлбал, нёдондо үбэл хэдэн станци хүдэлгэгдөөд, нилээд ехэ талмай дээрэ мүльһэ тогтоогоо бэлэй. Мүн хабарай үедэ һайнаар уһалһанай ашаар үндэр ургасын үндэһэ табигдаа һэн. Колхозой ахалагша мелиоратор Б. Г. Раднаевай хүтэлбэри доро ажаллаһан звенонууд түсэбһөө холо үлүү үбһэ бэлэдхэһэн габьяатай. Мүнөө жэлдэшье «Эрдэм» колхозой мелиораторнууд намар-үбэлэй агротехническэ хэмжээнүүдые үргэнөөр бэелүүлжэ байнхай. Январиин эхинһээ Дэбээн, Енхор, Сүрпэ гэжэ газарнуудта бүлүүр станцинууд хүдэлгэгдэнэ. Хоёр халаанда бүтээсэ ехэтэйгээр эдэ түхеэрэлгэнүүд ашаглагдана. 200 гаран кубометр мүльһэн сабшалан болон уһалагдадаг тарялан дээрэ нөөсэлэгдэһэн байна.

Тиихэдэ Сэлэнгын совхоздо мүн лэ бүлүүр станциие бүтээсэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдана. Хабарай тарилгада хабаадаха бүхы техникээ болзорһоонь урид заһабарилхаһаа гадуур эндэхи механизаторнууд уһалууриин түхеэрэлгэнүүдые хүдэлгэхөөр бэлэн болгоһон байна. Техникэ хадагалха тусхай талмай дээрэ бүлүүр станцинууд, уһа сасадаг түхеэрэлгэнүүд жэрылгэгдэнхэй. Бидэнэй хараһаар байтар ээлжээтэ станци шагтагалаад, мүльһэ тогтоохо газарта абаашаба. Жэлэй эхинһээ бүлүүр хоёр станци, Бухтэн, Буурал гэжэ участогуудта хүдэлгэгдэнэ. Республикын габьяата механизатор Ю. М. Запаринай хүтэлбэрилдэг звеногойхид оньһон түхеэрэлгэнүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр ашагладагаараа шалгараа.

Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой хүдэлмэришэд газарай үрэжэл һайжаруулха талаар һүүлэй жэлнүүдтэ зарим тэды амжалта түйлаһан байна. Мүнөө жэлдэ мүн эртээнһээ үндэр ургаса абахын түлөө оролдожо эхилэнхэй. Сэлэнгэ мүрэнһөө соргонуудые татажа, Һүтэйн отделениин механизаторнууд бүлүүр хоёр станци хүдэлгэжэ, 60 мянганһаа дээшэ кубометр мүльһэ сабшалан дээрэ тогтоогоод байна.

Гэхэтэй хамта районой бусад ажахынуудта үбэлэй агромелиоративна хүдэлмэри ябуулагданагүй. «Бестужевский» совхоз, жэшээлхэдэ, олон бүлүүр станцинуудтай, уһа сасадаг оньһон техникэтэй аад, горитойгоор тэдэнээ ашаглажа шаданагүй. Тус ажахын сабшалан болон шэмэтэ тэжээлэй плантацинууд имагтал Сэлэнгэ, Сүхэ мүрэнүүдэй эрьенүүд, аралнуудаар оршодог ха юм. Жэлэй дүрбэн сагта шиг тогтоожо байха арга боломжо энэ ажахыда бии. Теэд совхозой дирекци, ахалагша мелиоратор И. Б. Баторов шухала энэ асуудалда анхаралаа огто хандуулнагүй. Уһалууриин техникэ ажалда бэлдэгдээгүй байһаар.

Совхозой МТМ-эйн хашаагай нэгэ буландахи хүр саһан соо уһа дамжуулдаг соргонууд, оньһон техникын элдэб детальнууд һандаранхай хэбтэхэ юм. Һаяхана асарагдаһан бүлүүр гурбан станци хашаагай үүдэндэ хаяатай хэбтэхэнь харагдана. Нэгэ станциинь жолоодолгынь щит мулталагданхай. Тиихэдэ «Фрегат» гэжэ бүтээсэ ехэтэй оньһон техникэ гансахан «Бестужевский» совхоздо бии юм. Районой бусад ажахынхид тэрээндэнь атаархадаг. Теэд энэ түхеэрэлгэдээ ээн бусаар хандадаг байһаниинь гайхалтай. Үнэтэ детальнуудынь абтажа хадагалагдаагүй дээрэһээ зариманиинь үгы болошоһон, һандаршаһан байба. Тэрэ «Фрегат» түхеэрэлгэһээ холо бэшэхэнэ хашаабай саһан соо уһа сасадаг ДДН-70 түхэлэй түхеэрэлгэ хаягданхай хэбтэнэ. Энэ совхоздохи бүлүүр аяар 13 станци, уһа сасадаг 11 түхеэрэлгэ ямаршье аша туһагүй түмэрэй хаядаһан болгогдожо байна.

Ноёхной колхоз электрын хүсөөр хүдэлгэгдэхэ аяар 10 станци худалдажа абаһан юм. Гадна үшөө 9 юрын бүлүүр станци тоологдоно. Теэд ноёхонойхид мүльһэ тогтоохоёо яаранагүй. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо мүн лэ үбэлэй агромелиоративна хүдэлмэри ябуулагданагүй. Бүлүүр нэгэшье станци ашаглагдаагүй байһаар. Тиимэһээл нёдондо юроогэйхид сабшалан дээрэһээ шиг багаар тогтоожо, үбһэ ехээр бэлдэжэ шадаагүй юм.

Мүнөө ашаглагдажа байһан бүлүүр станцинуудай хүдэлмэриин гурим тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Уһалагшадай звенонуудай гэшүүд ургасын хэмжээгээр салин түлөөһэ абахаар уялгалагдаагүй, харин мүнөө хүдэлмэриин часай тоогоор ажалай төөсөө хэдэг хадаа харюусалгаа гүйсэд мэдэрээгүй байна. Бригадна гурим хаа хаанагүй нэбтэрүүлэгдээгүй.

Мүнөө уһалагшадай хүдэлмэриин гуримые нарижуулжа, бии байгаа техникээ хүдэлгэхэ хэмжээнүүдые абаха саг тулажа ерээ.

Г. КАЗЬМИН,
Буряадай гидрогеолого-мелиоративна партиин начальник.
А. МЕТЕШОВ,
Сэлэнгын уһалууриин системын начальник,
Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

ПОЛЕСИИН ШЭНЭ СОВХОЗУУД

ГАНЦЕВИЧИ (Брестскэ область). Белоруссиин Полеси үрэжэлтэй баян газартай, ажалай үндэр болбосоролтой хизаар болон һайжарна. Мелиораторнууд намаг налхи газар хатаажа дүүргээд, «Возрождение» совхоздо дамжуулаа, 6 мянган гектар эндэхи бүхы талмай дээрэһээ тогтууритай баян ургаса лаб абтадаг байха.

СССР-эй Верховно Соведэй урдахи һунгалтын һүүлээрхи үедэ эндэ болбосон түхэлтэй һуурин тосхон бодхоогдоо юм. 2480 үнеэдэй харууһалагдаха автомадаар хангагданхай фермэ, мал шахан таргалуулха комплекс, үбһэ тэжээл хадагалха байранууд, машинын гараж баригдаа юм.

1,5 миллион гектар намаг налхи газарай шанаржуулан һайжаруулагдаһан Полесиин шэнэ газар дээрэ орооһо, мяха, һү ехээр гүрэндөө тушаадаг 20 шэнэ совхоз байгуулагданхай. Табан жэлэй дүүрэтэр үшөө табан иимэ ажахы байгуулагдаха юм.

Гидротехнигүүд хахад миллиард кубометр багтаамжатай нуур сөөрэмүүдые тогтооһон, 6 мянган километр харгы бариһан байна. Ороной Эдеэ хоолой программаар, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдээр хараалагдаһанай ёһоор, ажал хэрэгтээ иигэжэ комплексноор хандахадань, капитальна һомолологонуудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэдэ туһа нэмэри болоно, хүдөөдэхи социально-экономическа хубилалтануудые хурдадхана.

НАЙМАН МИЛЛИОНДОХИ «ЖИГУЛИ»

ТОЛЬЯТТИ (Куйбышевска область). Волжско автозаводой коллектив ажалай ехэ амжалтаар шэнэ жэлые эхилбэ. Һаяхан предприятиин гол конвейертэ 8 миллиондохи «Жигули» автомобиль хабсаргагдаба.

Социалис мүрысөөндэ илаһан түрүү бригаданууд ойн баярай автомобилиие суглуулаа юм. Предприяти дээрэ үргэнөөр дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй ашаар автомобиль бүтээгшэд үнгэрһэн жэлые амжалтатайгаар түгэсхэһэн байна. Түсэбһөө гадуур 2500-һаа дээшэ машина бүтээгдээ юм.

Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэл һайнаар эхилээ. Продукци бүтээлгые ехэдхэхэ зуураа, заводой коллектив запас частьнуудые элбэг болгохо асуудалые шиидхэлгэдэ онсо анхаралаа хандуулна. Энэ зорилгоор детальнуудые шэнэдхэн заһаха цехүүд ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана.

«ВАЗ-2108» түхэлэй шэнэ автомобиль үйлэдбэрилжэ эхилхэ бэлэдхэл түлэг ябуулагдана. Мүнөө жэлһээ түрүүшын иимэ машинанууд ороной харгынуудаар гүйлгэжэ эхилхэ юм.

Конвейерһээ бүтээн гаргагдаһан автомобильнууд түмэр замай платформонуудта хойно хойноһоо эльгээгдэнэ. Ойн баярай машина бүтээлгэдэ зорюулагдаһан богони митинг

МЕХАНИЗАТ… Ш У Н А…

Хүрбын голой таряашад ба механизаторнууд эдеэшэжэ булсышаһан хоолосуудые үнихэнэй хараагүй байһан аад, үнгэрһэн жэлдэ тиимэ үзэгдэлэй ушархада, ехэл урма зоригтой хүдэлһэн юм. Тиин гектарай дунда зэргээр 20,6 центнер орооһо таряа хуряаһан байна. Зарим газарнуудта гектарай 33—36 центнертэшье хүрэжэ, ажахы дотор ехэ бахархал, гайхал болоһон. Юундэб гэхэдэ, эндэхи хүн зон иимэ баян ургаса үни заяанай хараагүй байшоо.

Үнгэрһэн намарай таряа хуряалга хүшэрхэн эрхэ байдалда үнгэрөө һэн. Эндэ ганса ургасата жэл мэгдэхээгээ бэшэ ааб даа. Байгаалиин эрхэ байдал, сагай уларил гэхэ мэтэ бүхы хүдэлмэридэ һаад түбэг тохёолдуулһан гээшэ. Тиимэ үдэрнүүдэй тохёолдоод байхада, механизатор хүндэ час бүхэн үнэтэй байдаг. Таһалгаряагүйгөөр ороһон хура бороогой үедэ комбайнайнгаа энэ тэрэ юумые заһабарилха, мушхаха, шангадхаха юумэн яашахаб даа. Тиигэһэнэйнь лэ ашаар хуряалгын түлэг эхилхэдэ, эбдэржэ удаан зогсоһон машинын байгаагүйнь элитэ. Аяар һара шахуу саг соо сүүдхэдэ 17—19 часай туршада таһалгаряагүйгөөр хүдэлэгдөө гээшэ. Тиин гэбэшье ургасын түлөө халуун тэмсэл үсэд нэтэрүүгээр үргэлжэлжэл байгаа.

Анатолий Михайлович Татарай АССР-тэ түрэһэн юм. Арбан таба хүрэмсөөрөө, колхозойнгоо тракторта, таряа хуряалгын үедэ комбайнда хүдэлдэг болоо һэн. Тиихэдэ «Сталинец-6» гэжэ комбайн жолоодожо эхилхэдээ, тэрээндээ тон дуратай бэлэй. Хожом хойноошье булад хүлэгтөө» дуреа гутажа, урбажа шадаагүй һэн. Тиимэһээл мүнөө болотор комбайнер нэрэ солоёо дуудуулһаар шуу.

— Юундэ механизатор болоо һэмши гэжэ гү?— гээд А. М. Еронтьев һаналыемни тааһандал, асуудал табин харюусаба. — Юрэдөө техникэдэ дуратай хүм. Жолоодожо ябаһан «унаагаа» досоо газаагүй һайн мэдэхын тула шэнжэлжэ, механизм бүхэниинь задалжа холбожо байжа үзэхэдэ, ехэл туһатай байдаг. Армиин һүүлээр, 1968 ондо Буряад орон ержэ, Хүрбын совхоздо тогтоо һэм. Гансата тракторта һуулгаа һэн. Нютагай хүн зон хүндэмүүшэ зохидоор харагдаа. Үрэжэлтэй баян газар дайданьшье дурыем абаһаар таһан байна. Байн байтараа, гэр бүлэтэй болоо һэм,— гэжэ бүхы шахуу намтараа хөөрэжэ үгэбэ.

Иигээд лэ аяар Татарһаа ерэһэн Анатолий Еронтьев Хүрбын голдо түбхинэжэ, ажахын түрүү механизатор болонхой. Галина Цыдыповна һамгантаяа аяар юһэн үхибүү хүмүүжүүлжэ, үнэр баян ажаһуужа байна.

Хүрбын совхоз үнгэрһэн жэлэйнгээ таряа хуряалга дээрэ Еронтьев Куприянов хоёр толгойлогшотой хоёр звено хүдэлгөө һэн. Хүдэлмэриинь дүн гаргахада, Еронтьевойнь звеногой хүбүүд бултадаа түрүү һууринуудые эзэлээ. «Еронтьевойхид яахадаа түрүүлбэ гээшэб» гэлсээнэй болоходо, звеньевойнь энеэбхилэн:

— Коллективнай бишыханшье һаа, нэгэ хүн шэнги эбтэй эетэй ха юм даа. Юунэйшье болоо һаа, бултадаа баяр-

АГИТАТОРНУУДАЙ ОРОЛДОЛГООР

даалгагданхай юм. Тиимэһээ тэдэнэй хүдэлмэри амжалтатай ябаха гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Жэшээлхэдэ, агитатор Елизавета Жамсарановна Нимаевае абаад үзэе. Тэрэмнай хори гаран жэлдэ һүтэйн отделенидэ агитаторай үүргэ дүүргэнэ. Тэрэнэй хүдэлмэришэдтэй хэдэг хөөрэлдөөнүүд ходоодо һонирхолтойгоор, тиимэһээ олон хүнэй хабаадалгатайгаар үнгэрдэг. Хөөрэлэн юумэниинь ажабайдалтай нягта холбоотой, гүнзэгы удхатай байдаг.

Тиихэдэ совхозой директор В. Г. Жалсанов январиин 13-да Далайтын түүрэгэй малшадта ерэжэ, хамтын подряд ба тэрэнэй эмхидхэл, удха шанар тухай үргэн хөөрэлдөө хэһэн байна. Ажахынгаа хүтэлбэрилэгшын малшадтаа хэлэн хөөрэлдөөнэй ашаг үрэ ехэтэй байһаниинь элитэ.

Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой агитаторнуудай партийна комитедэйнгээ хүтэлбэри доро КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй материалнуудые гүнзэгыгөөр шудаланхай. [illegible] хэдэ дахин уулзаад байна. Списогшье бэлэн болонхой. Түрүүшынхиеэ һунгахаяа

байгшад тусхай бүридэлдэ абтаа. Тэдэнэрые һунгалтын дүримтэй танилсуулха шухала.

Совхозой агитпунктнуудта эдэ үдэрнүүдтэ олон хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэхэ юм. Жарганта, һүтэй һууринуудай залуу һунгагшад [illegible] уулзаха. [illegible]

[illegible]

Оронойнгоо дээдын [illegible] һунгалта [illegible] совхозой партком [illegible] үргэдхэгдэжэ байна.

Р. БАЛДАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада бэлдэхэ хүдэлмэри Хорийн район дотор бараг ябажа байна. Хоринин һунгуулиин 524-дэхи округой һунгуулиин 1-дэхи участок. Соёл культурын байшанда ороходо агитаторнууд саг үргэлжэ дежурлана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): Хоринин дунда һургуулиин багша — агитатор Виктор Туголуков, һунгуулиин 1-дэхи участогай дежурна Тумэн Базардараевич Цыремпилов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

...ЛШОДОЙ ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛ

—Тэрэ үдэр үглөөнһөө багаханаар бударһан саһан үдэ багта бүришье ехээр орожо эхилбэ. Үдын һүүлээр совхозой соёлой байшан соо уулзажа, тэндэһээнь малшадта хүрэхэ гэжэ хэлсэһэн тула бидэнэр эртэхэн тиишээ ошобобди. Газаагһаань харахада, «наашаа түргэн ерэгты» гэһэндэл уряалан байһан соёлой байшангай досоонь бүришье һаа уужам, һаруул, уран гоёор шэмэглэгдэнхэй байба. Библиотекарь Бадма-Ханда Дашиевна Запханова-гай малшадта абаашаха номуудаа шэлэн суглуулха үедэнь, мүнөөдэр малшадта хэдэй хүрэхэ тухай һонирхобобди.

— Четверг бүхэндэ совхоз бидэндэ автобус үгэдэг. Соёлой, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, тиихэдэ агитбригадын гэшүүд, һургуулиин һурагшад — иигээд лэ малшадта ошодогбди. Мүнөөдэр һургуулиин уран һайханай бүлэгэйхид багахан концерт харуулха. Нютагаймнай залуушуул — агитбригадынхид урда четвергдэ ябаа һэн. Мүнөө һурагшадаймнай ээлжээн ха. Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд өөһэдын автолавкатай. Райпоһоо ерэдэг. Медицинын хүдэлмэрилэгшэд Клавдия Ивановна Кокорина, хүн зоной хэрэглэмжэ хангалгын комбинадай хүдэлмэрилэгшэ Мария Намжиловна Дабаева гэгшэд малшадта эм дом тараадаг, захилнуудые абадаг юм, — гэжэ Бадма-Ханда Дашиевна хөөрэбэ.

Тииһээр байтарнай автобус ерэжэ, бидэнэр аян замдаа гарабабди. Хореограф Бальжит Дашапиловна Бадмаевагай хүтэлбэри доро хорин гаран һурагшад бидэнтэй ябалсаба. Һая наашадаашье болихогүйгөөр бударжа байһан саһан хүүгэдэй наада зугаада оготошье һаалта болоногүй, харин тэдэниие бүри хүхюу болгоно хэбэртэй. Эдир артистнуудай хонгёо һайхан дуунуудые хужарлан шагнажа ябаһаар, ажахын 1-дэхи һү һаалиин фермэ хүрэжэ ерэбэбди.

— Ойро тойрон хэншье харагданагүйл, һаалишаднай үдынгөө һаамһаа гарашоо гээшэ гү? — гэжэ Бальжит Дашапиловна урмаа хухарангяар хэлээд, автобусһоо буужа, үнөөдэй ута байрын саагуур, улаан булан тээшэ алхалшаба. Уданшьегүй эндэ тэндэһээ һаалишад, малшад нэгэн-хоёроороо һубарилдан сугларжа эхилбэ.

— Улаан булан сооньь яһала дулаан лэ. Малшаднай наадаяа табихыемнай гүйнэ. Үсөөншье һаань, наадаяа харуулхамнай бэшэ гү даа, — гэжэ Бальжит Дашапиловнагай дурадхахадань, һурагшад баяртайгаар дэмжэн, улаан булан тээшэ гүйлдэн орошонод. Үнэхөөрөөшье, харгыдаа даража ерэһэн бидэнэй гэртэ ороходомнай, аятай зохид байдал угтажа байгаа һэн. Багаханшье һаа, уни бутарма дулаан, ариг сэбэрхэн, мүн уран гоёор шэмэглэгдэнхэй улаан булан соо концерт,

наада харажашье һуухада урматайл! Эдир артистнуудай хубсалжа, бэлэн болотор бидэнтэй ябалсаһан лектор, Гильбэрын дунда һургуулиин багша Борис Дабаевич Баирбиликтуев дэлхэй дээрэ боложо байһан һүүлэй һонинтой суглараагшадые танилсуулжа үрдибэ. Баянист Владимир Дармаев хореограф Бальжит Дашапиловна Бадмаева хоёрой хүтэлбэри доро һурагшад һонирхолтой концерт, наада харуулжа, харагшадай һайшаал, магтаалда хүртэбэ. Концертын һүүлээр библиотекарь Бадма-Ханда Дашиевна һаалишадые номой «далай руу шунгуулжа» эхилбэ. Томо хара хайрсагай нээгдэхэлээр, тэндэ һууһан малшад болон һаалишад тэрэниие тойрон, библиотекын хүдэлмэрилэгшын шэлэжэ асарһан номууд уншагшадай анхарал татан, гарһаа гарта ябажа эхилбэ.

Энэ үеые һамбаашалан, бидэнэр улаан булангай шэмэглэлтэй танилсабабди. Хойто ханаарнь һаалишадай абаһан уялганууд, социалис мүрысөөнэй дүнгүүд, мүн энэ фермын һаалишадай бэшэ фермынхидтэй мүрысөөн, дүнгүүд аржытар бэшэгдэнхэй. КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ гэһэн уряа лозунгнууд, тиихэдэ залуушуулые ерэжэ ажаллахыень уряалһан, мүн үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ тухай уряанууд [illegible] бии.

Соёлшодой фермын һаали-

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

шадтай үнгэргэһэн энэ уулзалга хүн бүхэнэй досоо амжалта тээшэ уряалһан һайхан мэдэрэл түрүүлжэ, тэдэнэр урма баяртай, уншахаяа абаһан номуудаа һугабшалан тарабад.

Эндэһээ гараад, бидэнэр ажахын хонишодой байрануудаар ябаабди. Гильбэрын сомоной Соведэй депутат Александр Дашиевич Батомункуевай, Цырен Чимит-Цыренович Бардуевай отарануудта хүрэхэдэмнай, тэдэнэр соёлшодые үглөөнэй хүлеэжэ байһанаа мэдүүлбэд.

Ниитын адууһа малай үбэлжэлгын үедэ малшадые комплексно аргаар хангалгые һайнаар эмхидхэжэ, энэ харюусалга ехэтэй хаһада тэдэниие баясуулан, амжалта тээшэ зоригжуулан байһаниинь һайшаалтай. Гильбэрын сомоной Соведэй хүдэлмэрилэгшэдэй, «Заветы Ильича» совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй, һургуулиин дирекциин оролдолгоор энэ ажахын малшадые комплексноор хангалга эмхитэйгээр үнгэргэгдэнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын, мүн СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтые нэрэтэй түрэтэйгөөр үнгэргэхын тула ажахын соёлой хүдэлмэрилэгшэд харюусалгаа улам дээшэлүүлхэнь лабтай.

Х. ДОРЖИЕВА,
манай корр.

ТАСС — АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

...АЙНДЭР

...ГАР. Коопе... ...оройһон ара... ...олоһон һайн... ...дуулан, рес... ...ажахын нэ... ...түрүүшүүлэй ...н хүндэлэл ...н малай тоо ...уулха, ашаг ...элүүлхэ хэ-

рэгтэ үндэр үрэ дүн туйлаһан олон малшадта «Республикын эрхимлэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргын олгогдоһон тухай баяр ёһололой суглаанууд болон митингнүүд дээрэ соносхогдобо. Социалис мүрысөөндэ илагшадта дурасхаалта дипломууд, мүнгэн шангууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа.

...Н ПАРТИИН ЦК-гай ПЛЕНУМ

...Н. Эндэ Да... ...иин ЦК-гай ...үнгэрбэ. Саг... ...охоёо байһан ...һунгалтаһаа ...ои доторой ... коммунист... ...сагай зорил... ...уласхоорон... ...асуудалнуудые ...правительст... ...уудта эсэр... ...бухы түрүү ... демократи... ...дэй нэгэдэлые ...гэдэ элидхэл ... түрүүлэгшэ ...онсо анхара... ... Юуб гэхэ... ...твын бэелүүл... ...номическа ха... ...рон доторхи

кризисые улам доройтуулна, хүдэлмэригүйшүүлэй тоо олошоруулна, томо капиталай олзыень дээшэлүүлжэ, ажалшадай һуудал байдалда хохидол үзүүлнэ, социальна болон ниитын байдалай һайн хубилалтада һаад ушаруулна ошуу.

США-гай ба НАТО-гай дай жүрөөдэһэн политикада болон Баруун Европодо американ ракетэнүүдые тодхолгодо эсэргүү хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, ядерна зэбсэгүүдые хизаарлаха талаар тэгшэ эрхэтэй хөөрэлдөөнүүдые дахин эхилхын тула амгалан оршон байдал байгуулхын түлөө эрид шууд тэмсэхыень КПД-гэй ЦК ороной хүн зониие уряалба.

...ДТАХИ БАЙДАЛ

Нджаменаһаа ...дээсэлнүүдэй ...ерээд байһан ...гүүд дайшал... ...дые эхилхээр ...онхой. Афри... ...онуудта түб... ...циин сэрэгэй ...сэрэгэй шэнэ... ...үүд Нджаме... ...айһаар. Эзэм... ...гүүд нацио... ...лай шэлжэн

оролгын правительствын (ППНЕ) хүсэнүүдтэ эсэргүү добтолһодо бэлэн болонхой. Франциин сэрэгүүд аяар 100 мянган дүрбэлжэн километр газар дайда эзэлэнхэй гээд «Матэн» бэшэнэ. Эдэ сэрэгүүд Хиссен Хабре гэгшын отрядуудые дэмжэжэ, ППНЕ-гэй сэрэгүүдтэ эсэргүү хабаадалсажа болохо хаш гээд газетэ тэмдэглэнэ.

ХАМТЫН ЗАСЕДАНИ БОЛОБО

ВАРШАВА. (ТАСС). Эндэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой, ПНР-эй правительствын президиумэй хамтын заседани боложо, орон дотор профсоюзна хүдэлөөнтэй холбоотой асуудалнууд хаража үзэгдэбэ.

Мүнөө үедэ профсоюзууд ажалшадай нилээд олониие нэгэдүүлнэ гээд заседани дээрэ тэмдэглэгдэһэн байгаа гэжэ ПАП агентство мэдээсэнэ. Социалис байгуулалтын үедэ, орон дотороо социальнс-экономическа хубилалтануудые бэелүүлгэдэ профхүдэлөөн хүшэр хүндэ байдалһаа гаралгын шухала эрхэ нүхэсэл мүн болоно. Мүнөө шэнэ профсоюзуудта диилэнхи олондоо хүдэлмэришэдэй оролсоһон ушар шухала удха шанартай гээд онсо мэдэрэгдэбэ.

Профсоюзна хүдэлөөнэй хүгжэлтын хамаг шухала эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулга тухай ПОРП саашадаашье анхаралаа хандуулха юм гээд заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Профсоюзуудай саашанхи хүгжэлтэ бүхы партиин түрүүшын ээлжээнэй зорилго мүн болоно гээд ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро тоолоно.

Профсоюзуудай нэрэ хүндын ургалта хадаа оронойнгоо ажабайдалда, социальна политикые бүридүүлгэ мэтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ тэдэнэй үргэнөөр хабаадалсаха эхи үндэһэ байгуулжа үгэнэ. 1984 ондо гүрэнэй шухала асуудалнуудые, тэрэ тоодо арадай ажахын 1986—1990 онуудай түсэбые зүбшэн хэлсэлгэдэ профсоюзууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха байна.

ОРОД ХЭЛЭНЭЙ ХЭШЭЭЛНҮҮД

УАГАДУГУ. Верхняя Вольта гэжэ ороной ниислэл — Уагадугу хотодо нээгдэһэн ород хэлэнэй курсануудта мүнөө 250 гаран хүнүүд, тэдэнэй дунда хүдэлмэришэд, алба хаагшад, студентнэр, һурагшад һуралсана. Тэдэнэй тоо нёдондонойхиһоо 1,5 дахин олошороо. Энэ түргэн ургалта агууехэ Лениинэй хэлэндэ, дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэндэ һонирхолой улам ехэ боложо байһые гэршэлнэ.

Москва шадархи Подольск городһоо ерэһэн багша В. Н. Шебаршинтай, тэрэнэй залуу нүхэр Калининскэ областьһоо ерэһэн В. А. Крутилев хоёртой курсануудта энэ ороной эрхэтэн Ибраима Сангаре багшална. «Одессын инженерно-барилгын институтда һурахадаа ород хэлэ шудалһан хүм. Мүнөө гол ажалаа хэхэһээ гадна үдэшэндөө совет соёлой түбтэ хэшээлнүүдые үнгэргэлсэнэм», — гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Вольтынхид ганса хэлэ шудалнагүй, харин совет эб найрамдалта политика тухай, СССР-эй түүхэ тухай, тэрэнэй арадуудай соёл болон уг заншалнууд тухай ехэ юумэ мэдэжэ абана. Соёлой түбтэ саг үргэлжэ выставканууд, тематическа үдэшэнүүд үнгэргэгдэнэ, фильмүүд харуулагдана. Эндэ ерэгшэд ород, совет уран зохёолнуудай номуудтай, ниитэ-политическэ литературын ехэ библиотекэһээ ном абаха, шэнэ газетэ, журнал уншаха аргатай.

Вольтын арад социальна адли эрхэтэнэй общество байгуулха зам шэлэжэ абанхай, СССР-тэхи һайн һайхан хубилалтанууд бидэндэ ехэ үнэтэй, сэнтэй гээд курсануудай һурагша Франсуа Нана тоолоно. Ород хэлэ шудалхын тула иишэ харин хүршэ гүрэнүүдһээ хүн зон ерэдэг. Берег Слоновой Кости гэжэ оронһоо Верхняя Вольта орондо ерэһэн Доменик Тьеффа «манай орондо иимэ арга боломжо үгы һэн, зүгөөр би Россин түүхээр һонирходог, ород хэлэн дээрэ Марксын, Энгельсын, Лениинэй зохёолнуудтай танилсахые хүсэдэг һэм» гэжэ хөөрэнэ. Мүнөө Доменик Верхняя Вольта гүрэнэй национальна университедэй студент, ород хэлэнэй курсануудай һурагша болонхой.

ЭРДЭМ БА АЖАБАЙДАЛ

ХҮСЭ ШАДАЛАА ЭЛСҮҮЛХЭБДИ

Буряад орондо эрдэм наука ехэ амжалта туйлаа. Жэл ерэхэ бүри эрдэмтэдэй тоо олошорно. Шэнэ-шэнэ эрдэм шэнжэлгын эмхи зургаанууд бии болоно. Элдэб янза түхэлэй шэнжэлгэнүүд мүнөө үеын эрдэм ухаанай зорилтын ёһоор хэгдэнэ, ажахын хүгжэлтэдэ улам ехэ туһа нэмэри оруулна. Нютаг оронойнгоо, арад зонойнгоо түүхэ, соёл болбосорол болон дэбжэлтэ хүгжэлтэ шэнжэлэн үзэхэ талаар манай эрдэмтэд нилээд ехэ ажал ябуулаа гээшэ. Гадна Зүүн зүгэй, Түбэй Азиин оронуудай, тэндэхи арад зоной түүхэ, соёл болбосорол, уран зохёол шэнжэлэн үзэхэ талаар эрдэмтэ востоковедүүд горитой ажал хэнэ. Эдэнэр гол түлэб Буряадай Ниитын эрдэмэй институтда Зүүн зүгые шэнжэлдэг таһагта гол хүдэлмэриеэ ябуулна. Тус институдай бусадшье таһагуудта ажалладаг зарим хүдэмэрилэгшэд монгол, түүрэг угсаатанай хэлэ, бэшэг, аман зохёол, соёл болбосоролой туйлалтануудай асуудалнуудые шэнжэлэн үзэдэг байха юм.

Монголой Арадай Республикын эрдэмтэдтэй манай харилсаан хүгжэһөөр. Дүрбэн жэл болоод лэ Улаан-Баатар хотодо монголшо эрдэмтэдэй Уласхоорондын конгресс боложо байдаг заншалтай. Тэрэндэ буряад эрдэмтэд — монгол угсаатанай түүхэ, соёл болбосорол, уран зохёол, хэлэ, бэшэг шэнжэлэгшэд, Түбэй Азиин түүхын, соёлой хүгжэлтые шудалагшад хабаадажа, элидхэлнүүдые хэдэг, эрдэмэй шэнэ туйлалтануудай тухай мэдээсэдэг байха юм. Хэдэн зуун жэлэй хугасаа соо хуушан монгол, түбэд хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн элдэб янзын зохёолнуудые Монголой архивуудта, номой һангуудта үзэхэеэ манай республикаһаа мэргэжэлтэд ошодог болонхой. Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ эрдэм ухаанай талаар харилсаан һайжаранхай. Хэнэйшье мэдэһээр, урда сагта, илангаяа арбан юһэдэхи зуун жэлдэ, хоридохи зуунай эхеэр Буряад орондомнай хуушан монголоор уншадаг, бэшэдэг хүнүүд яһала олон байһан гээшэ. Юуб гэхэдэ, монгол, буряад арадуудай үзэг бэшэг тиихэдэ адли байгаа бшуу. Тэрэньшье гайхалтай бэшэ. Эдэ хоёр арад нэгэ уг гарбалтай, хэлэ, бэшэгтэй, соёлой талаар тон дүтэ гээшэ. Түүхыеньшье абаад үзэхэдэ, монгол, буряад арадуудай хүгжэлтэ, ургалта нягта холбоотой.

Мүнөө үе сагта совет, монгол арадуудай хани харилсаан, хани барисаан улам саашаа бадаран хүгжэһөөр. Энэ талаар жэшээ, баримтануудые дурдаха, харуулха болоо һаа, айхабтар олон. Аха дүүгэй хани барисаанай түүхые, хүгжэлтые, шэнжэ шанарые, тэдэнэй дэбжэлтын саашанхи арга боломжые эрдэмтэд, тэрэ тоодо Буряадай монголшо эрдэмтэд, шудалан үзэнэ. «Соёл болбосорол, эрдэм ухаанай талаар СССР МНР хоёрой хоорондохи хани барисаан» гэһэн хамтын томо ном 1983 ондо хэблэгдэн гаргагдаа. Тус бүтээлые БИОН-ой монгол угсаата арадуудай секторэй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд бэлдэжэ эхилһэн юм. Материалнуудые суглуулжа, согсолжо байха үедэмнай Москва, Ленинград, Эрхүү, Кызыл хотонуудай мэргэжэлтэд бидэндэ хамтаран хабаадалсаһан байна. Тиигээд арба гаран авторнууд, тэрэ тоодо Ленинградска университедэй профессор Л. К. Герасимович, түүхын эрдэмэй кандидадууд Р. Л. Балдаев, Г. Н. Заятуев, Л. М. Гатауллина гэгшэд, дээрэ дурсагдаһан номые бэшэбэ. 1983 оной май һарада Бакуда болоһон Зүүн зүгые шэнжэлэгшэдэй хурал дээрэ «Соёл болбосорол, эрдэм ухаанай талаар СССР МНР хоёрой хоорондохи хани барисаан» гэһэн энэ ном үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө һэн.

МНР ба СССР-эй хинэ шадархи республиканууд, областьнуудай хоорондохи хани барисаае бидэнэр шэнжэлэн үзэнэбди. Һаяхан монголоведениин секторэй хүдэлмэрилэгшэ В. Б. Цыремпилов энээн тухай ном хэблэжэ гаргаа. Гадна ород-монгол хани харилсаанай түүхэ шэнжэлэгдэнэ. Эртэ урда сагһаа эхилээд, Агуу Октябриин хубисхал болотор ород-монголой харилсаан, Россин гүрэн ба Монгол орон хоёрой хоорондо харилсаан хайшаң гэжэ хүгжэжэ байгааб гэһэн темээр би өөрөө ном ба- [illegible] монгол угсаатанай соёл, уран зохёол, искусство ямар түхэл маягтай байһан юм, хайшан гэжэ хүгжөөб, соёлой талаар монголшууд хүршэ арадуудтай ямар түхэл шэнжэтэй харилсаатай байгааб гэхэ мэтэ асуудалнуудые шудалан үзэнэ, шэнжэлнэ гээшэбди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Р. Н. Дугаров түбэд хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн «Дэбтэр-чжамцо» гэдэг түүхын номые оршуулжа байнхай. Энээн сооһоо монголшуудай түүхэдэ хабаатай баримтануудые суглуулаад, ород хэлэн дээрэ оршуулжа, өөрынгөө тайлбари үгөөд, ном болгон гаргаба. Тэрэнь «Хүхэ нуур шадар ажаһуудаг монголшууд тухай Дэбтэр-чжамцо юун гэжэ бэшэнэб» гэһэн нэрэтэй.

Ц. П. Ванчикова монголшуудай дунда ламын шажанай яажа дэлгэрһэн, тэрэнэй бөө шажентэй яажа тэмсэһэн тухай «Нэйджи-тойной намтар» соохи баримтануудые согсолжо, түбэд, монгол хэлэнүүдһээ оршуулга хэжэ, ном бэлдээ. Б. З. Базарова, монголшуудай боржогин угай түүхэ шэнжэлжэ үзөөд, зохёол бэлдэжэ байна.

Монголой Гэсэриада тухай һонин ном хэлэ, бэшэгэй кандидат М. П. Хомонов бэшэжэ дүүргээд, хэблэлдэ тушааба. Социалис үзэл сурталай, гүн ухаанай Монгол орондо дэлгэрһэн тухай зохёолые түүхын эрдэмэй кандидат Г. Н. Заятуев бэшэжэ байна.

Монгол угсаатанай хэлэ, бэшэгые, аман зохёолые, гар бэшэгүүдые БИОН-ой эрдэмтэд яһала оролдосотойгоор шудалан үзэнэ. Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор В. И. Рассадин монгол, түүрэг хэлэнүүдые шэнжэлдэг мэдээжэ эрдэмтэдэй нэгэн юм. Тэрэнэй бэшэһэн номууд мэргэжэлтэдэй анхарал татадаг байна. Доктор Л. Д. Шагдаров, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидадууд И. Д. Бураев, Ц. Б. Будаев, Д. Г. Дамдинов монгол хэлэнэй, монгол түхэл маягтай бэшэгэй элдэб талын асуудалнуудые шэнжэлэн үзэдэг байха юм. Хэлэ, бэшэгэй доктор Ц. Б. Цыдендамбаев монгол угсаатанай гарбалые, тэрэ тоодо буряад арадай уг гарбалые, хэлэ, бэшэгые удаан саг соо үзэһэн, суута гараһан эрдэмтэ байгаа. Аман зохёол үльгэр домогуудые шэнжэлдэг эрдэмтэд Монгол ороной зүүн аймагуудаар ябажа, һонин зохёолнуудые бэшэжэ абаһан байна. Доктор Е. В. Баранниковагай хүтэлбэри доро тэдэнэр буряад, монгол аман зохёолнуудые, үльгэр домогуудые сасуулан шэнжэлэн үзэнэ. Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ц-А. Дугарнимаев, залуу шэнжэлэгшэ Б. Д. Баяртуев монгол, буряад уран зохёолой эртэ урданай харилсаае шэнжэлнэ.

Буряадай Ниитын эрдэмэй институдай тибетологууд, буддологуудай амжалтанууд баһал горитой. Нёдондо жэл Р. Е. Пубаев түбэдэй «Пагсам-чжонсан» гэжэ зохёолые оршуулаад, тайлбарилаад, хэблэжэ гаргаа. Тиигээд энэ зохёолоор томо шэнжэлгэ бэлдээд, эрдэмэй докторой диссертаци хамгаалба. Тэрэнэй ударидалга доро бүлэг эрдэмтэд түбэд зохёолнуудые оршуулха, тайлбарилха хэрэгтэ туһаламжа болохо терминологическа словарь бэлдэнэ, Ганжуур, Данжуур гэжэ томо зохёолнууд тухай эрдэм шэнжэлгын ажал хэнэ. Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Б-Д. Бадараев түбэд хэлэнэй асуудалнуудые шэнжэлнэ. Бүлэг эрдэмтэд (Н. Д. Болсохоева, Т. М. Маланова, Д. Б. Дашиев болон бусад) урда үеын түбэд уран зохёолнуудые оршуулжа, тэдээндэ тайлбари үгэнэ. Ойрын сагта эдэнэр хэжэ байһан шэнжэлгээ согсолоод, хэблэлдэ бэлдэхэ ёһотой.

Ниитын эрдэмэй институдай философиин таһагта ажалладаг китаеведууд Н. В. Абаев, Л. Е. Янгутов, Г. Б. Дагданов гэгшэд Хитад, Япон оронуудта урда сагта буддизмын дэлгэрһэн тухай темэ, мүн буддын шажанай философиин зарим асуудалнуудые, хитадай урданай зохёолнуудые шэнжэлэн үзэнэ.

Буддологуудай ажал тухай хэлэхэ болоо һаа имэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ «Буддизм ба Түбэй Азиин арадуудай дундада зуун [illegible] дые шэнжэлһэн зохёол бэлдэгдэнхэй. Түүхын эрдэмэй кандидат К. М. Герасимовагай хүтэлбэри доро бүлэг эрдэмтэд (Г. Р. Галданова, Г. Н. Очирова, Л. Л. Абаева, Т. Д. Скрынникова болон бусад) Байгал далай тойрон ажаһуудаг буряад арад зоной дунда ламын шажанай яажа дэлгэрһэн тухай түүхые шэнжэлнэ. Эдэ шажанай мүнөө үеын байдалые шэнжэлэн үзэнэ. 1983 ондо «Ламаизм в Бурятии (XVIII—начала XX в.)» гэжэ ном хэблэлһээ гараа. Энэ номой хоёрдохи хэһэгынь хэблэлэй зургаанда тушаагданхай. Тэрээн соо ламын шажанай мүнөө үеын түүхэ ороно. Б. В. Семичев «Абидадарма-коша» гэжэ гүн ухаанай томохон номые түбэд хэлэнһээ оршуулһан юм. Тэрэниие М. Г. Брянский хэблэлдэ бэлдэжэ, мүнөөдөө хоёр ботинь хэблэлһээ гараад байна. Эрдэмтэ буддологууд буддын (ламын) шажанай түүхэ, шэнжэ шанар, үзэл сурталг шүүмжэлэн, шэнжэлэн үзэнэ. Тибетологууд, буддологууд хадаа Зүүн зүгэй, илангаяа Түбэй Азиин арадуудай соёл болбосоролтой, удха түгэлдэр зохёолнуудтай гүнзэгыгөөр танилсана.

Һаяшаг манай институтда научна атеизмын бүлэг байгуулагдаба. Тус бүлэгтэ мүнөө дээрээ табан хүн ороо. Тэдэнэр хахад жэлэй хугасаада Москвагай Научна атеизмын институтда бэлэдхэлээ, мэргэжэл шадабарияа дээшэлүүлээд бусаа.

Буряадай Ниитын эрдэмэй институдай Зүүн зүгые шэнжэлдэг эрдэмтэд хадаа эрдэм ухаанай талаар Москва, Ленинград, Новосибирск, Эрхүү, Владивосток хотонуудай востоковедүүдтэй, Дунда Азиин совет республикануудай, Хальмагай, Тувын эрдэмтэдтэй нягта холбоотойгоор ажаллана. Үе-үе болоод лэ хамтын зохёолнууд, суглуулбаринууд барлагдана. Жэшээнь, нёдондо жэлдэ «Этно-культурные связи монгольских народов» (Монгол угсаатанай уг гарбалай, соёл болбосоролой талаар харилсаанууд» гэһэн суглуулбари гараа. Редакторынь түүхын эрдэмэй кандидат Т. М. Михайлов.

Гадна Буряадай востоковедүүд гадаадын оронуудай эрдэмтэдтэй холбоо харилсаатай. Монголой Арадай Республикын эрдэмтэдтэй тогтоогдоһон харилсаан тухай дээрэ хэлэгдээ һэн. Манай эрдэмтэд Венгриин, Чехословакиин, ГДР-эй, Польшын, Франциин болон бусад гүрэнэй востоковедүүдтэй эрдэм ухаанай шэнжэлгын харилсаа холбоо байгууланхай.

Буряадай востоковедууд түсэбэй ёһоор Улаан-Үдэ хотодо научна конференцинүүдые үнгэргэдэг байна. Гурба дахин «Цыбиковские чтения» (профессор Гомбожаб Цыбиковэй дурасхаалда зорюулһан эрдэмтэдэй уншалганууд» үнгэргэгдөө. Мүн мэдээжэ востоковед-тибетолог ба монголовед Ю. Н. Рерихтэ зорюулһан конференци һая үнгэрөө. Эдэ научна конференцинүүдтэ холын айлшад — Москва, Ленинград, Новосибирск хотонуудай, Дунда Азиин республикануудай мэдээжэ эрдэмтэд хабаадажа, Зүүн зүгэй темэнүүдээр һонирхолтой элидхэлнүүдые хээ. Эрдэмтэдэй элидхэлнүүд Түбэй ба Дунда Азиин оронуудай, мүн эндэхи арадуудай түүхэ, литература, хэлэ, бэшэгтэ зорюулагдаһан байгаа.

Буряадай востоковедени мүнөө үедэ гол түлэб гурбан шэглэлээр шэнжэлгэ хэнэ. Монголоведени, тибетологи, буддологи яһала амжалтатай хүгжэжэ байнхай. Буряадай АССР-тэ Зүүн зүгые шэнжэлдэг томо түб бии, тэндэ энэ талаар һонин, анхарал татама шэнжэлгэнүүд хэгдэжэ байна гэжэ Бакуда 1983 ондо үнгэрһэн Бүхэсоюзна востоковедүүдэй конференци дээрэ тэмдэглэгдээ һэн.

Һаяхан үнгэрһэн КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленум дээрэ шэнэ зорилгонууд табигдаба. Эндэ нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэхэ үгын текст дотор бүхы совет хүн зоной, тэрэ тоодо эрдэмтэдэй бэелүүлхэ тодорхой программа дурадхагдаһан байна. Бидэнэр энэ гүн гүнзэгы удхатай партийна документые шу- [illegible] хабди. Буряадай эрдэмтэд, тэрэ тоодо Зүүн зүгые шэнжэлэгшэд, партиингаа шэнэ хараа зорилгонуудые бүримүһэн бэелүүлхын тула хүсэ шадалаа элсүүлэн, бүхы арга боломжоо хэрэглэн хүдэлхэ байха гэжэ мэдүүлхэ байнабди.

Ш. ЧИМИТДОРЖИЕВ,
түүхын эрдэмэй доктор,
БИОН-ой Зүүн зүг шэнжэлгын таһагые даагша.

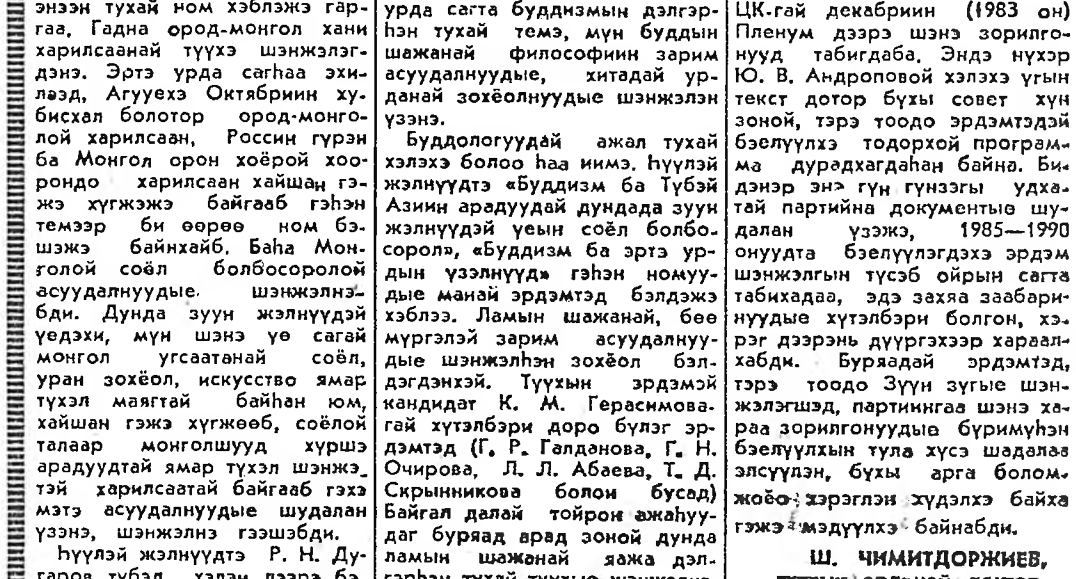

Гондурасай армиин сэрэгшэд сомосын бандануудтай хамта Никарагуада эзэрхэг түрэмхэй дайша гаргана. «Тайм» гэжэ журналһаа абтаһан зураг дээрэ американ инструкторнууд гондурасай сэрэгшэдые һургажа байна.

ТОПИ

найрамдалай түлөө тэмсэхэ уялгатайбди! Дайнай газарhаа бусаагүй нютагаархидаа hанан-hанан тэмсэнэбди!» — гэжэ Октябрина Базаровнагай сэдьхэлээ доhолгон хэлэхые hанаа амарханаар шагнахын аргагүй байгаа hэн.

Удаань дайнай ветерануудта литературно-хүгжэмтэ монтаж харуулагдаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай hүрөөтэ баатарлиг үдэрнүүд тухай тус монтаж домоглобо.

Энэ хэшээлдээ бэлдэжэ байхадаа, hурагшад найруулга бэшэhэн байгаа. hурагшадай бэшэhэн найруулганууднаа О. Б. Ильинова хэhэгүүдые уншаба. hурагша Дарханова Оксана иигэжэ бэшэнэ: «Дайнда эсэргүүсэлгын митинг манай hургуулида болоо hэн. Тэндэ үгэ хэлэhэн hурагшад, багшанар хадаа США-гай болон НАТО-гай бүлэглэлдэ хамжадаг сеюзнигуудайнь хархис политикые эрид шүүмжэлжэ байhанаа мэдүүлбэ. «Бидэ эб найрамдалай түлөөбди!», «Дайн бү болог!» гэhэн плакадуудые

Фронтовик, ажалай ветеран Сергей Степанович Камендановай хөөрөөе үхибүүд ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Урда тээньшье үхибүүдтэ тэрэ айлшалдаг байгаа. Зүгөөр Сергей Степанович ерэхэ бүреэ үхибүүдтэ шэнэ hонин юумэ хөөрэдэг шүү. Тэрэ ерэхэдээ, 1944 оной июниин 22-ой үдэрые бүхөөр хадууhан тухайдаа хөөрэбэ. Тэрэ үдэр совет сэрэгшэдтэй хамта манай нютагай хүбүүн Свирь мүрэнние гаталhан, дивизинь дайсадта добтолжо, бэхижүүлэгдэhэн районуудые эзэлhэн, саашадаа урагшатайгаар дабшаhан байгаа.

— Таанар, hурагшад, эрхим hайнаар hураха ёhотойт. Ниитэдэ туhатай ажал хэжэ, журам hайнтай байхадаа, эб найрамдалые бэхижүүлгэдэ хубитаяа оруулхат, бидэнэй хамгаалhан амгалан байдалые саашань бэхижүүлхэт, — гэжэ Сергей Степанович үхибүүдэй анхаралые хурсадуулан hануулаа.

Семён Буданович Ботоев—

лиин бүхы үйлэ хэрэгүүдтэ эдэбхитэй байхыень комсомолшуудта хүсэбэ.

«Комсомольская правда» газетэдэ бэшэг бэшэhэнээ тусхай хэшээл дээрэ hурагшад уншажа, айлшадтаа шагнуулба:

«Бидэ — Кабанскын районой Корсаковай дунда hургуулиин 8-дахи классай комсомолшууд США-гай, Великобританиин, Италиин, ФРГ-гэй дайнда эрмэлзэhэн политикые эсэргүүсэhэн бэшэг бэшэхэ гэжэ шиидэбэбди. Бидэ дайнда дурагүйбди, манда эб найрамдал хэрэгтэй. Тиимэhээ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андроповой Мэдүүлгые бүримүhэн дэмжэнэбди. Хэрбээ хэрэгтэй болоо hаань, Эхэ ороноо дайсадhаа хамгаалхабди гэжэ тангаригланабди.

8-дахи классай комсомолшуудай үйлэ хэрэгүүдэй тодорхой программа иимэ байха:

а) Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда унаhан нютагаархидтамнай бодхоогдоhон хүшөөгэй ойро сэсэгүүдые тарихa;

б) дайнай болон ажалай ветерануудые Майн 9-дэ нэмэл бэшэгүүдээр амаршалха;

в) хүдөө ажахын хүдэлмэридэ хабаадажа олоhон мүнгэеэ Эб найрамдалай жасада оруулха.

г) классhаа гадуур хэмжээ ябуулгануудтаа дайнай болон ажалай ветерануудые урижа хөөрэлдэдэг байха.

д) hурагшаднай мэдэсээ үргэдхэхэеэ политическэ номуудые уншаха.

8-дахи классай тусхай хэшээлые шагнаад байхадаа, би өөрынгөө бага наhые hанааб. Дайнай үедэ hуража ябахада, ямар хүшэр гээшэ hэм. Учебнигүүд, дэбтэрнүүд дуталдаха. Бэхэшье олдохогүй. Муу хубсаhатай, соорхой улатай гуталтай хүүгэд партын саана hуухабди. Үшөө... гэдэhэншни үлдэхэ. Класс соо хүйтэн, түлеэн дуталдаха.

Теэд эдэ бүгэдэhөө бидэ гажардаггүй hэмди. Дайн лэ түргэн дүүрэhэй, фашис нохосууд үндыхэгүйгөөр бута сохигдоhой гэhэн гансахан лэ бодол хүн бүхэнэй сэдьхэл эзэлдэг hэн.

Мүнөөнэй үхибүүд садхалан, хубсаhа хунараар дутанагүй. Зүгөөр эб найрамдал хүсэhэн хүсэлыемнай, дай үзэн ядалгыемнай тэдэнэр ахамад үетэнhөө үг залгуулан абажа ябана ха юм. Энээхэн нангин мэдэрэлыень ходол бадаргажа байха гээшэ hайн. Энэ талаар залуу багша О. Б. Ильиновагай үүсхэлые би hайшаагааб.

М. БОТОЕВА,
Корсаковай дунда hургуулиин багша.

СЭНХИР БҮМБЭРСЭГНАЙ ДАЙГҮЙ ОРШОГ!..

ЭБ НАЙРАМДАЛ... Хүн зондо юунhээшье үнэтэй юумэн—эб найрамдал. Энэ хадаа «хоёр-хоёр—дүрбэн» гэhэнтэй адли, хэндэшье ойлгосотой асуудал.

Совет гүрэн анха мүндэлhэн үдэрhөө хойшо эб найрамдалые өөрынгөө политика болгоhон гэжэ бидэ мэдэнэбди. Тиимэhээ манай арад түрэл партиингаа, түрэ засагайнгаа энэ политикые үнэн зүрхэнhөө hайшаан дэмжэдэг байгаа, дэмжэдэгшье, саашадаашье дэмжэхэ байhаниинь лабтай.

Манай үхибүүд эхэ, эсэгынгээ жэшээгээр, оршон тойронхи ажабайдалай нүлөөн доро эб найрамдалда халуун дуратайгаар ургана, империалис гүрэнүүдэй дайнда эрмэлзэдэг политикые үзэн ядана.

Кабанскын районой Корсаковай дунда hургуулиин 8-дахи класста «Бидэ дайнда дурагүйбди, манда амгалан байдал хэрэгтэй!» гэhэн темээр тусхай хэшээл болоо. 8-дахи классай хүтэлбэрилэгшэ, комсомол багша Октябрина Базаровна Ильинова энэ хэшээлые hурагшадтаяа хамта бэлдээ юм.

Тусхай энэ хэшээлдэ дайнай болон ажалай ветеранууд С. С. Каменданов, С. Б. Ботоев гэгшэд уригдаа. Эдир уран зураашад Кукшинов Серёжа, Онтобоев Феликс гэгшэд эб найрамдалай темэдэ гоё плакадуудые зураhан байна. Мүн эб найрамдал тухай зурагууд, дайнда хабаадагшад тухай планшедүүд кабинедые шэмэглээ. Классай хүтэлбэрилэгшэ уласхоорондын байдал тухай уран гоёор хөөрэжэ үгэбэ. Совет орон хододоо эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг, ямар нэгэн гүрэнние эсэргүүсэн, манай орон хэзээдэшье ядерна хүсые хэрэглэхэгүй гэжэ үхибүүд үшөө дахин лаблан ойлгоо ааб даа. Зүгөөр Америкын Холбоото Штадууд түрүүтэй империалис гүрэнүүдэй уласхоорондын байдалые игсуун болгоhон тухай, ядерна дай түхеэржэ байhан тухай багша эли тодоор хөөрэжэ үгөө. «Харин бидэ эб найрамдалай түлөө тэмсэнэбди. Эб найрамдалай түлөө саашадаашье тэмсэхэбди. Амгалан байдалай мандахын түлөө ами наhаяа хайрлангүй үгэhэн 20 миллион совет хүнүүдэй дурасхаалые hанан-hанан, эб булта баринхай hэмди».

...hурагша бүхэн эб найрамдал тухай өөрын үгэтэй, өөр өөрынхеэрээ дайнда эсэргүүсэнхэй. Жэшээнь, Ханхашанова Таня өөрынгөө хараа бодолые иигэжэ харуулна: «...**Манай сэнхир бүмбэрсэг ядерна бомбогүй оршоhой гэнэбди. Дайнай үүлэнhээ боложо, эжынэрнай, эгэшэнэрнай нюдэнэйнгөө нулимсые бү адхаруулаг лэ гэжэ хүсэнэбди!»...**

Бэлигтэ совет поэт Роберт Рождественскиин «Реквием» гэжэ шүлэгые 7-дохи классай hурагша Нагуслаева Лариса ольhотой хурсаар, уран гоёор уншаа. Энэ шүлэгые шагнажа hуухадаа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ Эхэ ороноо харатан дайсанhаа абаран алдалhан дүтынгөө хүнүүдые эзэлүүдгүй hанаандаа оруулхаар байгаа.

Манай Корсаково hууринhаа олон хүн дайнда мордоhон юм. Нютагаймнай 118 хүн Эхэ ороноо баатарлигаар хамгаалан, ами наhаяа үгөө. Иимэ хүндэ ушар дахин бү дабтагдаг лэ, Эхэ түрэл газар дээрэмнай эб найрамдал хэтэдээ мандаг лэ гэжэ шэбшэн-шэбшэн hуугдаа hэн.

дайнай болон ажалай ветеран. 1940 оной намар уялгата албаяа хэхээ Улаан Армида мордоhон юм. Алас-Дурна зүгтэ албаяа хэжэ, түрэл ороноо хамгаалха hургуули хэhээр байтарнь, 1941 оной июниин 22-то дайн эхилшоо hааб даа. 1941 оной октябриин тэнгээр С. Б. Ботоев дивизитээ хамта баруулаа.

Москваhаа 120 модоной зайда фронт оршожо байгаа. Москвада дайсание дүтэлүүлхэгүйн түлөө манай сэрэгшэд фашистнуудтай ана-мана тулалдаа. «Росси агуухэ. Зүгөөр сухариха газар байхагүй, арадамнай — Москва!» гэhэн үгэнүүд манай сэрэгшэдэй нангин уряа болоhон юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай hүрөөтэ хуудаhанууд боложо түүхэдэ ороhон үдэрнүүд — Москвае хамгаалгын үдэрнүүд С. Б. Ботоевой хөөрөөнhөө удаа дараалан hэргэжэ, hурагшад угаа анхаралтайгаар шагнана. Москвае хамгаалагша үхибүүдтэ баяр хүргөөд, «78-дахи стрелково дивизиин Москва шадар байлдаhан ушар» гэhэн дэбтэрээ дурасхаал болгон бэлэглэжэ, hайн hурахыень hургуу-

---

Цэдэн ...

ИЛАГДААГҮЙ ЛЕНИ...

ЭГСЭ душэн жэлэй саана немецко — фашистска боолто блокадаhаа Ленинград бүримүhэн сүлөөлэгдэhэн юм. Тиихэдэ баатарлиг Ленинградта зорюулhан шүлэг соогоо иигэжэ бэшэhэн байгааб:

...Дүлэн гал соогуур
тэмсэжэ,
Дүрсэш үшөөл
хатуужаал,
Дүхэрээ блокада тэсэжэ,
Дүрэш үшөөл батажаал.

Эржэн үлгы город —
Энхэ мүнөө Баатарград,
Ильич багшын город —
Илагдашагүй
Ленинград!..

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда түгэс илагша совет арадууд дурасхаалта тэрэ үдэрые үргэнөөр тэмдэглэжэ байна. Ленинэй хотые блокадаhаа абарhан энэ илалтын алдарта дүшэдэхи ойе шэнэ шүлэгөөр тэмдэглэхэ хүсэл түрэбэ.

* * *

ДОЛООДОХИ СИМФОНИ ТУХАЙ ДОМОГЛОЛ

Дүшэн хоёрдохи оной Ленинград.
Дүхэреэ боолтоор дүрлэhэн блокада.
Даахирhан хүйтэн үлүүсэ шангараад,
Дааган буунууд турьяна канонада.
Хүүгэд, хүгшэд ябаган шарга
зүдхөөд,—
Хүhэрэй яhан хүр соohoo тобойлдоо...
Үмхи хилээмээр амин голоо үлхөөд,
Үлөөшэдынь — үүрээр ээлжээндэ
зогсоо hэн...

Автоматтаа хүгжэмэй багажа ахаад,
Артист-солдадууд тэмтэрэн яарана;
Аман соогоо аялга — ното уншаад,
Филармониин хүндэ зал соо даарана.

Гэнтэ... харалган үүлэ хахар зүhөөд,
Геройлиг гүндүү хүгжэм ханхинашаба!
Гунан, дүнэн буха буунуудай hүрөөд,
Гурбан час соо замхангүй дабталсаба.

...Дүнгеэн байдал Ленинградта
тогтод гээд,
Дууряан альга ташалган нэрьешэбэ.
Юрьеэн буунууд абяа хатаад,
шэмээрхэн,
Юhэн зуун хоногой ээлжээн
хорошоно,—
Шабар шэнги шабхайршаhан
хилээмэн
Шэхэр шэнги амтатай болошоно.

«Баатарлиг Долоодохи симфонёороо
Бахардаhан дэлхэйе доhолгообош,
Ами оруулбаш манда зохёолоороо,
Алтан бэлигэй далай—
Шостакович!»—
Үлүүгүй, hарюугүй үнэн бэшэгүүд
Үлэн уладhаа ер.жэл байгаа hэн...
Хүгжэмыень тоглоhон баатар
артистнууд —
Хүхэ сагаанууд — харанхалжа
hуугаа hэн...

Хэдэн олон жэл...
Хэргэмтэ хүгжэм...

Бодото урлалай...
Буряадай хүгжэм...
Хүхэ Сэлэнгын...
Хүснэг татажа, ...
Хүгжэмэй hүлд...
Хүнүүдэй сэдьх...

Агуу Ленинград...
Ахын адуушад, ...

Ажалаа хүгжэм...
Аялга дуугаар ...
Түрэ хурим най...
Түбшэн hуудал...
Түрэлхи хүбүүд...
Түүхэтэ симфон...

«Геройлиг Долоо...
Гэрэлтэ Буряад...
Найрамдалжа ду...
Ниитэ арадай а...
Гэжэ этигэл ба...
Гвардеец ябаhа...

Хэды омогтой...
Хүндэтэ айлшам...

«Ленинградаарх...
Ленинградаархи...

Зуутай акын Д...

Зориг түрүүлжэ ...
Гэhэн Дмитрий Ш...
Гүүдэйнгээ сэгээ Б...

Сэсэн казах үлы...
Сэбэр буряадаар с...

* * *

ДЭЖЭД АБГАЙН ДУУНУУД БА ТААБАРИНУУД

Агын автономито округой Могойтын районой Могойто нютагта ажалладагби. «Буряад үнэн» газетые захижа hонирхон уншадаг хүм. Энэ газетэ hонин юумэнүүдые гаргадаг. Жэшээнь, «Дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнууд», таабаринууд, оньhон үгэнүүд, бусадшье юумэнүүд hонин. 73 наhатай Дэжэд абгайнгаа хэлэhэн таабаринуудые, дуулажа үгэhэн дуунуудыень бэшэжэ абаhанаа танай газетэдэ эльгээбэб.

ДУУНУУД

ИНАГАЙ ХАТУУ ЗАХЯА

Газарай борохон хүрьhые
Гандатар hалхилба
огторгой.
Гансахан алагхан
зүрхыем
Гасалтар захюулба
амарагни.

Добын борохон хүрьhые
Долотор хиидхэбэ огторгой
Доторхи алагхан зүрхыем
Долортор захюулба
амарагни.

ХОЛОХОН ААД...

Огторгойе харахада,
холохон аад,
Орохол бороогойнь
түргэнинь бэ.

Оршолон hанахадам,
холохон аад
Ошохол наhанайм
түргэнинь бэ.

Энэ дууе дуулажа үгөөд: «Хүгшэрөөд байхада иимэ юм», — гэжэ Дэжэд абгай нэмээ hэн».

Уhанай бахашуу Сэрэндэ
Ухаан юунэй байхань
даа.

Шингэй бахашуу Сэрэндэ
Сэдьхэл юунэй байхань
даа.

«Урданай буряадууд бэе бэеэ адаглажа дууладаг байhан юм. Тарган Сэрэн гэжэ хүнние наадалжа, нютагаархидынь иигэжэ дуулаhан юм аабза», — гэжэ хэлээд, Дэжэд абгай дуугай болоо hэн.

ТААБАРИНУУД

Тэнгэриhээ тэбэнэ унжаба.
(Тэмээнэй hүүл).

Манай газаа утаан бааяба,
Морхоодиин тархида
гал аhаба.
(Гааhаар тамхи татаха).

Бариха гэхэдэ, барижа
болохогүй,
Табиин гэхэдэ, тала дайдые
дүүрэхэ.
(Нюдэн).

Зарим хүйхэрнүүд эрэ,
эмэгүй hахалтай.
(Ямаан).

Хойноhоо ерэhэн Хойбондон
ноён,
Туг hүүлтэй ноён,
Тугал хоншоортой ноён.
(Алаг дааган).

Улаадай угтаба,
Сагаадай хабшаба,
Хорин тохой тойробо,
Хойто сонхоор гараба.
(Юумэ эдеэд
болбосоруулха).

Хан Гарбади шубуун
Ганга нуурhаа уhалаад,
Саста сагаан уулые
Сарья болгожо дабаба.
(Лагбанhаа бэхэдэhэн
гүүрhаар бэшэг бэшэлгэ).

Ц-Д. ЖАМСАРАНОВ.

Жаргажа ябаhан
Жаахан наhандаш,
Жаран дүрбэн
Жэгтэй тэбхэ
hаруул бодол,
hанал түрүүлэг.

Шэди ехэтэй
Шатар наадан
Шиниин дуранай
Шэмэг болог!

В. Плуттын фотоэтюд.

ШЭНЭ ОНЬhОН ҮГЭНҮҮД

Хагархай хармаанда
хашарhан тогтохогүй,
Холшор хүндэ зөөри
тогтохогүй.

Уhалжа шадабалнай,
ургаса абтаха,
Ургалжа шадабалнай,
эмниг баригдаха.

Үндэр ургаса үбэлhөө
эхитэй,
Үндэр модон үндэhэнhөө
эхитэй.

Шэнэ байдалай шэнжэ
hайхан.

Шэнэ хубсаhанай үнгэ
hайхан.

Зоригтой hаа, зоной урда,
Зориггүй hаа, зоной
хойно.

Эмхидхэл хүсэ
арьбадхадаг,
Химгадал зөөри
арьбадхадаг.

Журам—амжалтын
түлхюур,
Гурим—байдалай
түлхюур.

Үhээрhэн тэнгэриин
үүлэн нарбагар,
Үерлэhэн горхоной
уhан булангир.

Манай зорилго эли,
Машиныш хүсэн ехэ.

Б. НАМСАРАЙН.

УРДАНАЙ КАЛЕНДАРЬ

Бүмбэрсэг дэлхэйн гүрэнүүдтэ григорианска календарь хэрэглэгдэнэ. Тоо, үе саг энэ календариин ёhoop тоологдоно. Тиигэбэшье бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ ажаhуудаг элдэб янзын яhатан эртэ урда сагhаа хойшо өөр өөрын онсо календарьтай байhан байна. Тиихэдэ зарим арадууд григорианска календарьта ороходоо хойшо өөрынгөө календариие мартанхай. Тиигэбэшье «Мүнөө ямар жэл бэ?» гэжэ асуугаа hаа, зарим арадууд элдэб янзын харюу үгэхэ. Жэшээнь, Иран гүрэнэй персүүд 1402-дохи жэл мартын 22-hoo эхилхэ гэжэ харюусаха, харин иракайхид 1402-дохи жэл апрелиин 22-hoo эхилхэ гэхэл даа. Бүхы дэлхэйдэ хэрэглэгдэдэг григорианска календариин ёhoop, hарын ута 28 хоногhoo 31 хүрэтэр хоногтой гэжэ мэдэнэбди. Кварталынь 90—92 үдэртэй. Жэлэй нэгэдэхи хахадынь хоёрдохи хахадhаа 2—3 хоногоор богони байдаг.

Ази түбидэ ажаhуудаг арадуудай, тэрэ тоодо буряад арадай календарь арбан хоёр жэлтэй юм. 12 жэлынь таба дахин hэлгэлдэхэдээ, 60 жэл болоно. Энэмнай нэгэ үе болоно гээшэ. Жэшээлхэдэ, энэ үнгэрhэн 1983 он—уhан хара эмэ гахай жэл 1983 оной февралиин 13-да эхилhэн байна. Тиигээд энэ жэлнай 1984 оной февралиин 1-дэ дүүрэбэ. 1984 оной хуса (январь) hара уhан хара эмэ гахай жэлэй hүүлшын hара гээшэ. Григорианска календариин февралиин 2-то буряад календаряар шэнэ жэл эхилбэ. Энэ хадаа модон хүхэ хулгана жэл—шэнэ үеын, тодорхойлбол, XVII жаран жэлэй эхин хулгана жэл гээшэ. 60 жэлэй хугасаада хулгана жэл иигэжэ 12 жэлэй үнгэрөөд лэ байхада хубилжа гараха:

модон хүхэ хулгана жэл— 1984 он.

гал улаан хулгана жэл — 1996 он.

шорой шара хулгана жэл— 2008 он.

түмэр сагаан хулгана жэл— 2020 он.

«Ямар жэлдэ түрөө hэмши?» —гэжэ үбгэд, хүгшэд заабол асуудаг заншалтай юм. Жэлээ мэдэхэгүй, миин лэ тэдыдэхи ондо түрэhэнөө мэдүүлхэдэш, тэдэнэр жэлнүүдые яаралгүйхэнөөр иигэжэ тооложо ородог.

— Хулгана, үхэр, бар, туулай, луу, могой, морин, хонин, бишэн, тахяа, нохой, гахай жэл гээд тоологдодог юм...

Арбан хоёрдохи—гахай жэлэй дүүрэхэдэ, баhал хулгана жэл ородог ха юм.

Буряад календарь соо баhа нэгэ илгаа бии. Тэрэнь юун бэ гэхэдэ, Байгал далайhаа баруун-хойшо hуудаг буряад зон хадаа шэнэ жэл буга (сентябрь) hараhaa эхилнэ гэжэ хэлсэдэг байhан. Энээние сагаан hара—жэлэй эхин гэжэ хэлсэдэг байгаа. Эртэ урда сагта Байгал далайн зүүншье, барууншье талада hуудаг буряад зоной сагаан hарые намарай тэн дунда тэмдэглэдэгыень Буряадаймнай эрдэмтэ Доржи Банзаров бэшэhэн байна. Энэнь буга (сентябрь) hарада тудана. Д. Банзаров иигэжэ бэшэhэн юм: «Хубилай хаанай үедэ Буряад орондо буддын шажан нэбтэржэ, тэрэ сагта тоо, үеын календарь улаан зудан (февраль) hараhaa тоологдодог болоhон юм. Энээнhээ урда бүхы буряад зон шэнэ жэлээ намарай тэнгээр «сагаалха» шэнэ жэл гэжэ тэмдэглэдэг hэн». Тиихэдэ буддын шажаншье, тоо, үеын тоололшье Байгалай баруун-хойто талаар hуудаг буряадуудай зарим нютагуудта нэбтэрээгүй, гансал Алайрай буряадуудта хүрэhэн байна.

Тиихэдэ Байгалай баруун тээхидэй хэлэн монгол хэлэнhээ зарим тэды илгаатай. Жэшээнь, 12 жэлэй юhэдэхинь —бичин (энэмнай буряадшалхада hармагшан ха юм) гэжэ нэрэтэй. Тэрээние ойлгоогүй дээрэhээ баруун буряадууд мүшэн гэжэ нэрлэhэн байна. Иигэжэ арбан хоёр амитадай нэрын дунда мүшэнэй нэрэ оролсошоhон юм.

Буряад угсаатан хэр угhаа арбан хоёр жэлээ домоглон дуулажа, hайн hайхан ёho заншалаар дундаршагүй баян байhыемнай үшөө дахин гэршэлнэ.

С. СКОЛЬЖИКОВА,
СССР-эй географическа бүлгэмэй бодото гэшүүн.

САГААН УЛАРИЛ

Хирэ хирэ болоод үүлэтэйшэг байха, зарим нютагуудта саhан орохо. Баруун-хойноhoo hалхилха, 18—23 градус хүйтэн байха. Хойто районуудта 25 — 30 градус хүйтэн байха. Улаан-Үдэдэ саhан орсхогүй, 18—20 градус хүйтэн байха.

Февралиин 5—6-да үүлэ багатай, дулаахан hалхитай байха. hүниндөө 29 — 34, үдэртөө 18—23, зарим нютагуудта hүниндөө 41, үдэрынь 30 градус хүрэтэр хүйтэн болохо.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Бүхы hунгагшадта, Совет Социалистическэ Республикануудай Союзай эрхэтэдтэ Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Хандалга».

Хоёрдохи хуудаhанда. Арадай кандидадууд. «Алтан гартай мастер» — В. Багониной статья. «Гүрэнэй зөөридэ хайша хэрэгээр хандалгые усадхаха!»—М. Гершевичэй статья. Партийна ажабайдал. «Эдэбхитэдэй суглаан» — Ч. Д. Будаевай корреспонденци. «Үбэлдөөшье ехэ hүн абтана» — С. Хамагановагай статья.

Гурбадахи хуудаhанда. Ленинскэ уряагай 60—жэлэй ой. «Партида орохо тухай Ленинскэ уряа»—Г. Банчиковай статья. «Хани халуун хани барисаанай hайхан үрэ дүнгүүд»—ТАСС-ай корреспондент В. Клименкын статья.

«Уласхоорондын байдал тухай мэдээсэлнүүд» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаhаа эльгээhэн материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Амаралтын үдэрэй галхан» — суглуулбари. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. «Правда Бурятии» газетын тайлбаринууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40— Үглөөнэй гимнастика. 9.55— Д Кабалевскиин виолончель ба фортепианын соната. 10 25— «Спортлотогой» 5-дахи тираж. 10.35— «Богач, бедняк...»— уран hайханай телефильм. (4 сери). 11.45 — «Федотовой отогой нюусанууд». «Агуухэ шэнжэлгэнүүдэй мүрөөр» гэhэн циклhээ баримтата телефильм. 12.45— «Уран зураашад тухай» РСФСР-эй арадай уран зурааша Б. Щербаков. 13.10 — «Хамтадаа —эбтэй зетэй бүлэ». 13.40— «Дархан»— «hонирхолтой hамтартай хүнүүд» гэhэн циклhээ баримтата фильм. 14.10— «Гэр бүлэ ба hургуули» hургуулиие шэнэдхэн хубилгаха тухай КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэнэбди» гэhэн тележурнал. 14.40— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 14.55—15.10— Забhарлалга. 15.10 —«Хүн. Газар. Юртэмсэ». 15.55 — Үхибүүдтэ — фильм «Толя Клюквинэй ушаралта ябадалнууд». 17.00— «Хани барисаан» тележурнал. 17.30 — Концерт. 17.55 — «Кто получит приз». «Наш друг Пиши-Читай», «Жираф и очки» — мультфильмнууд. 18.25 — Политическэ шэнжэлэгшэ Л. А. Вознесенскиин хөөрөөн. 18.55 — «Товарищ песня» гэhэн бүхэсоюзна телеконкурс. Краснодарhаа дамжуулга. 19.35 — «Ан амитадай байдал» 20.35 — «Валерий Чкалов» уран hайханай фильм 22.00 — «Время». 22.35 — Кинопанорама.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Элүүр энхэ байха гээ hаа!» 9.30 — «Үглөөнэй почто» — хүгжэмтэ дамжуулга. 10.00 — Баримтата фильмүүд. 10.35 — Телевидениин Латвиин студиин программа. 11.35 — «Советская Россия» — газетын шанда хүртэхын түлөө бүмбэгэтэй хоккейгээр уласхоорондын турнир. СССР-эй Норвегиин суглуулагдамал командануудай уулзалгын 2-дохи тайм. 12.20— М. Мунтян дуулана. 12.45 — В. Гусев. «Москвагай хабар»— Ленсоведэй нэрэмжэтэ Ленинградай гүрэнэй театрай фильм-зүжэг. 14.30 — Крыловой баснинууд ба шог ёгто дуунууд». 15.35— «Гуримhаа ондоогоор»

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96. приемная—2-54-54. зам редактора—2-68-08 зам редактора—2-62-62 отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды —2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-36, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-61, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61. выпускающие—2-35-95. отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типограф... ственного комитета Бурятско... делам издательств. полиграф... ной торговли г. Улан-Удэ, ул. ... Н-03314. Заказ № 29. Инд...